

Habilitet i anskaffelser i Statsbygg

Dokument 3:9 (2024–2025)

Til Stortinget

Riksrevisjonen legger med dette fram Dokument 3:9 (2024–2025)
Habilitet i anskaffelser i Statsbygg

Dokumentet har følgende inndeling:

- Riksrevisjonens konklusjoner, utdyping av konklusjoner, anbefalinger, statsrådets svar, Riksrevisjonens uttalelse til statsrådets svar og øvrige deler av revisjonsrapporten
- Vedlegg 1: Riksrevisjonens brev til statsråden
- Vedlegg 2: Statsrådets svar

Riksrevisjonen, 10. april 2025

For riksrevisorkollegiet

Karl Eirik Schjøtt-Pedersen

riksrevisor

Innhold

1	Innledning	5
2	Konklusjoner	5
3	Overordnet vurdering	6
4	Utdyping av konklusjoner	6
4.1	Systemene og rutinene ivaretar ikke i tilstrekkelig grad at habilitet er etterprøvbart	7
4.2	Det er svakheter i Statsbyggs etterlevelse av egne rutiner for å dokumentere habilitet.....	8
4.3	Statsbygg har ikke iverksatt nødvendige tiltak for å sikre at habiliteten kan etterprøves i alle anskaffelser	8
5	Anbefalinger	9
6	Statsrådets svar	9
7	Riksrevisjonens uttalelse til statsrådets svar	9
8	Bakgrunn.....	10
9	Mål og problemstilling	12
9.1	Problemstilling	12
9.2	Avgrensning	12
10	Revisjonskriterier	13
10.1	Generelle krav om habilitet i anskaffelser	13
10.2	Krav om å etablere internkontroll for å ivareta habilitet i anskaffelser	14
10.3	Krav til habilitetsvurderinger i anskaffelser	15
11	Metoder	16
11.1	Dokumentanalyse	16
11.2	Intervjuer	16
11.3	Kontroll av anskaffelsesprotokoller og habilitetsvurderinger.....	16
11.3.1	Kontroll av Statsbyggs rutiner for å dokumentere at habiliteten er vurdert.....	17
12	Statsbyggs arbeid med habilitet.....	19
12.1	Obligatorisk opplæring og kurs hvor habilitet er tema.....	19
12.1	Informasjon om ansattes verv og eierinteresser	19
12.1.1	Verv og eierinteresser er tema i medarbeidersamtalen	19
12.1.2	Habilitet er tema i ansettelsesprosessen	19
12.1.3	Statsbygg har gjennomført relasjonsanalyser i 2020 og 2023.....	20
13	Funn.....	21
13.1	Statsbygg har ikke gode nok rutiner for å dokumentere hvem som har vært involvert i anskaffelsesprosessen.....	21
13.1.1	Skriftlige prosedyrer for habilitet i anskaffelsesprosessen	22
13.1.2	Svakheter i dokumentasjonen av hvem som deltar i anskaffelsesprosessen	22
13.1.3	Det er svakheter i de nye rutinene for å dokumentere at habilitet er vurdert.....	24
13.2	Det er svakheter i Statsbyggs etterlevelse av egne interne rutiner for å dokumentere at habilitet er vurdert	25

13.2.1	Det er ikke dokumentert at habilitet er vurdert i flere anskaffelser	25
13.2.2	Prosjektlederne tar opp habilitet på ulike måter i teamene	27
13.2.3	Statsbygg har ikke arkivert habilitetsvurderinger i henhold til egne rutiner	27
13.3	I flere anskaffelser er det vanskelig å etterprøve habiliteten	27
13.3.1	Et stort antall fritekstbestillinger er vanskelige å etterprøve	28
13.3.2	Statsbygg har i flere år vært klar over at det er fritekstbestillinger som er vanskelige å etterprøve	29
14	Nye tiltak i 2024	30
14.1	Statsbygg jobber med å forbedre rutiner og systemer for å sikre etterlevelse av habilitetsreglene i anskaffelsene	30
15	Referanseliste.....	32
	Vedlegg.....	34

Vedlegg 1 Riksrevisjonens brev til statsråden i Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet

Vedlegg 2 Statsrådens svar

Figuroversikt

Figur 1 Fakta om Statsbygg per 11. desember 2024	10
Figur 2 Statsbyggs anskaffelsesprosess	23
Figur 3 Protokollfører krysser av for at habilitet er vurdert for hele evalueringsteamet	24
Figur 4 Funn fra kontrollen av om det er dokumentert at habiliteten er vurdert	26

Riksrevisjonen kan gi kritikk etter disse tre alvorlighetsgradene:

1. **Sterkt kritikkverdig** er Riksrevisjonens sterkeste kritikk. Vi bruker dette kritikknivået når vi finner alvorlige svakheter, feil og mangler. Ofte vil disse kunne få svært store konsekvenser for enkeltmennesker eller samfunnet.
2. **Kritikkverdig** bruker vi når vi finner betydelige svakheter, feil og mangler som ofte vil kunne få moderate til store konsekvenser for enkeltmennesker eller samfunnet.
3. **Ikke tilfredsstillende** bruker vi når vi finner svakheter, feil og mangler, men som i mindre grad får direkte konsekvenser for enkeltmennesker eller samfunnet.

1 Innledning

Bakgrunnen for undersøkelsen var flere artikler i media i starten av 2024 som handlet om mulige brudd på reglene om habilitet i Statsbygg. Som følge av artiklene besluttet Riksrevisjonen å gjennomføre en revisjon av Statsbygg for å kontrollere om de har systemer og rutiner som bidrar til å sikre at ansatte følger habilitetsreglene i anskaffelsesprosessen.

Målet med undersøkelsen har vært å kontrollere om Statsbygg ivaretar at anskaffelsene gjennomføres i samsvar med habilitetsreglene. Undersøkelsen omfatter anskaffelser i perioden 1. januar 2023 til 31. mai 2024.

Rapporten ble forelagt Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet ved brev 14. januar 2025. Departementet har i møte 22. januar 2025 og i brev 31. januar 2025 gitt kommentarer til rapporten. Kommentarene er i hovedsak innarbeidet i dette dokumentet.

2 Konklusjoner

Konklusjon

Statsbyggs systemer og rutiner ivaretar ikke at alle anskaffelsene gjennomføres i samsvar med regler om habilitet.

Konklusjonen bygger på følgende hovedfunn:

- Systemene og rutinene ivaretar ikke i tilstrekkelig grad at habilitet er etterprøvbart.
- Statsbygg har ikke sørget for at egne rutiner for å dokumentere habilitet etterleves.
- Statsbygg har ikke iverksatt nødvendige tiltak for å sikre at habiliteten kan etterprøves i alle anskaffelser.

3 Overordnet vurdering

Kritikkverdig

Det er kritikkverdig at Statsbygg har en internkontroll som gjør det vanskelig å etterprøve at de som er involvert i anskaffelsesprosessen har vært habile. I flere anskaffelser er det vanskelig å etterprøve om habilitet er ivaretatt. Det er også svakheter i Statsbyggs etterlevelse av egne rutiner for å dokumentere at habilitet er vurdert. Statsbygg er statens byggherre og en stor anskaffelsesvirksomhet. Statsbygg er avhengig av Stortingets og allmennhetens tillit for å kunne oppfylle sitt samfunnsansvar. Det må derfor stilles strenge krav til at Statsbygg gjennomfører sine anskaffelser i samsvar med gjeldende regelverk.

4 Utdyping av konklusjoner

Anskaffelsesloven skal bidra til at det offentlige opptre med integritet, slik at allmennheten har tillit til at anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte. For å sikre dette må Statsbygg sørge for at det er reell konkurranse mellom leverandørene, og at de som deltar i anskaffelsesprosessen er uten personlige interesser i saken.

Anskaffelsene skal være etterprøvbare. Etter økonomiregelverket i staten må ledelsen i Statsbygg derfor påse at internkontrollen kan dokumenteres, og at den fungerer på en tilfredsstillende måte. Internkontrollen skal forhindre styringssvikt, feil og mangler, slik at Statsbyggs økonomiske verdier forvaltes på en forsvarlig måte. Internkontrollen skal også forebygge at tilsiktede handlinger utføres i strid med gjeldende lover og regler, som habilitetsbestemmelsene, og avdekke slike handlinger.

De ansatte i Statsbygg har et selvstendig ansvar for å foreta en vurdering av egen habilitet i henhold til reglene om habilitet i forvaltningsloven. Statsbygg har likevel et systemansvar, og må ha egnede tiltak for å forebygge, identifisere og håndtere tilfeller av inhabilitet i anskaffelser.¹

Habiliteten skal vurderes av alle som deltar i gjennomføringen av anskaffelser. Dette gjelder fra behovet oppstår, gjennom utformingen av konkurransegrunnlaget, evalueringen av tilbudene til kontrakten inngås. Hvis noen er inhabile, vil det påvirke anskaffelsens legitimitet. Statsbygg må ha rutiner som sikrer at de ansatte vurderer sin egen habilitet i anskaffelsesprosessen.

¹ Anskaffelsesforskriften § 7-5 andre ledd.

Habilitetsreglene gjelder for alle som deltar i anskaffelsesprosessen enten de er fast ansatte eller innleide konsulenter. Statsbyggs anskaffelser utgjør om lag 80 prosent av virksomhetens totale kostnader og investeringer. Dette tilsier at det må stilles store krav til Statsbyggs rutiner for å gjennomføre og følge opp anskaffelsene, herunder etterlevelse av habilitetsbestemmelsene. I 2024 vurderte Statsbygg at risikoen for habilitetsutfordringer i anskaffelsesprosessen er kritisk. Ifølge Statsbygg skyldes dette blant annet at det er økte krav og forventninger til dokumentasjon og kontroll av habilitet.

Statsbygg må følge opp at habilitetsreglene blir fulgt i anskaffelsene. Dette er viktig for at allmennheten skal ha tillit til at prinsippene i anskaffelsesloven blir fulgt, at anskaffelsesprosessen har vært rettferdig, og at offentlige midler blir brukt på en samfunnstjenlig måte. Riksrevisjonen anerkjenner at Statsbygg har iverksatt tiltak for å forbedre etterlevelsen av habilitetsbestemmelsene, men har merket seg at dette i hovedsak ble igangsatt etter ekstern eksponering.

Riksrevisjonen har ikke vurdert om det foreligger habilitetsbrudd i enkeltanskaffelser. Gitt Statsbyggs egenart tilsier de påviste svakhetene på området at internkontrollen ikke er tilpasset virksomhetens risiko og vesentlighet. Etter Riksrevisjonens syn innebærer de påviste svakhetene en risiko for at det kan oppstå situasjoner hvor regler om habilitet ikke blir fulgt.

4.1 Systemene og rutinene ivaretar ikke i tilstrekkelig grad at habilitet er etterprøvbart

I anskaffelser er det viktige beslutninger som tas gjennom hele prosessen. Riksrevisjonen vil understreke at alle som på ulike måter deltar i prosesser som påvirker om anskaffelsen skal gjennomføres, hvordan den skal gjennomføres og valg av leverandør, må vurdere sin egen habilitet.

For å sikre etterprøvbart og for å kunne identifisere eventuelle tilfeller av inhabilitet, må Statsbygg ha oversikt og dokumentere hvem som deltar i anskaffelsesprosessen. Revisjonen viser at Statsbygg ikke systematisk dokumenterer og arkiverer hvem som deltar i anskaffelsene. Dette gjør det vanskelig å etterprøve spørsmål om habilitet i etterkant.

Etter Statsbyggs rutiner er det krav om at det dokumenteres at habilitet er vurdert for de som deltar i evalueringen av tilbud. Rutinene har ingen krav om dokumentasjon av at habilitet er vurdert i andre faser i anskaffelsesprosessen. Statsbygg har ikke oversikt over hvilke medarbeidere som er involvert i evalueringen av tilbud, bortsett fra protokollfører og andre som signerer anskaffelsesprotokollen. Det er derfor vanskelig å etterprøve og følge opp at ansatte som er involvert i evalueringen har vurdert sin habilitet. At Statsbygg ikke har hatt et system for dette vurderes å være kritikkverdig.

Statsbygg erkjenner at det ikke har vært tilstrekkelig sporbarhet av hvem som deltar i anskaffelsene, og har fra september 2024 innført en ny rutine for å dokumentere hvem som har deltatt i evalueringen av tilbud. Denne rutinen gjelder imidlertid kun for anskaffelser over 1,3 millioner kroner ekskl. mva. For anskaffelser under 1,3 millioner kroner ekskl. mva. viderefører Statsbygg tidligere praksis med at det dokumenteres at habilitet er vurdert i anskaffelsesprotokollen, uten at det framgår hvem som har deltatt i evalueringen av tilbudene.

Riksrevisjonen mener at Statsbyggs størrelse og omfattende anskaffelsesvirksomhet betyr at det må stilles strenge krav til systemene og rutinene de har på området. Riksrevisjonen vurderer at Statsbyggs systemer og rutiner ikke i tilstrekkelig grad sikrer at habilitet kan etterprøves i anskaffelsene. Statsbygg etterlever ikke fullt ut anskaffelsesforskriftens krav om å treffe egnede tiltak som forebygger, identifiserer og håndterer tilfeller av inhabilitet i anskaffelser.

4.2 Det er svakheter i Statsbyggs etterlevelse av egne rutiner for å dokumentere habilitet

Etter Statsbyggs rutiner skal det dokumenteres i anskaffelsesprotokollen at habilitet er vurdert for deltakerne som evaluerer tilbudene i en anskaffelse.² Revisjonen viser svakheter i Statsbyggs praktisering av rutinene.

I anskaffelsesprotokollen skal protokollfører krysse av for at egen habilitet er vurdert og at de som har bistått i evalueringen av innkomne tilbud har vurdert sin habilitet. Protokollfører og andre som godkjenner protokollen skal bekrefte at de har vurdert sin habilitet gjennom elektronisk godkjenning og signatur. I henhold til rutinene skal anskaffelsesprotokollen alltid signeres av minst to personer. Revisjonen viser at Statsbygg hadde brudd på egne rutiner i 104 av 343 kontrollerte anskaffelser. Bruddene gjelder manglende dokumentasjon av at habilitet er vurdert. Flere av protokollene var kun signert av én person.

Vår undersøkelse viser at Statsbygg ikke kan fremlegge protokoller for 19 av 343 anskaffelser. Det finnes dermed ikke dokumentasjon som viser at habilitet er vurdert i disse anskaffelsene. De er derfor ikke etterprøvbare.

Det framgår av Statsbyggs anskaffelsesprosedyrer at vurderingene som er gjort knyttet til habilitetsspørsmål skal arkiveres på anskaffelsessaken. Revisjonen viser imidlertid at det ikke er vanlig å dokumentere og lagre vurderinger knyttet til habilitetsspørsmål på anskaffelsessaken. Forhåndsvurderinger av enkelte ansattes habilitet blir i noen tilfeller lagret på personalmappen til den ansatte, eller i arkivsystemet på eget eller egnet saksnummer. Denne praksisen gjør at habilitetsvurderinger er vanskelige å etterprøve.

Etter Riksrevisjonens vurdering er det klare svakheter i Statsbyggs internkontroll når virksomheten ikke etterlever sine egne rutiner i 36 prosent av de kontrollerte anskaffelsene, og ikke følger egne rutiner om å arkivere habilitetsvurderinger på anskaffelsessaken. Det er ledelsens ansvar å påse at internkontrollen fungerer på en tilfredsstillende måte.

4.3 Statsbygg har ikke iverksatt nødvendige tiltak for å sikre at habiliteten kan etterprøves i alle anskaffelser

Vår undersøkelse viser at Statsbygg ikke har en fullstendig oversikt over gjennomførte anskaffelser og deres totale kostnader. Dette skyldes ifølge Statsbygg at de ikke har et komplett kontraktssystem.

Revisjonen viser at om lag 1 000 fritekstbestillinger i undersøkelsesperioden fra 1. januar 2023 til 31. mai 2024 mangler referanse til underliggende dokumentasjon. For disse anskaffelsene på til sammen 255 millioner kroner er det vanskelig å etterprøve om habilitetsbestemmelsene er ivaretatt. Statsbygg etterlever derfor ikke anskaffelseslovens krav om at anskaffelsene skal være etterprøvbare.

Statsbygg har i flere år vært kjent med at mange fritekstbestillinger³ mangler nødvendige referansehenvisninger og derfor er vanskelige å etterprøve. Dette har Statsbygg avdekket gjennom stikkprøvekontroller av anskaffelser hvor det blant annet kontrolleres om det er dokumentert at habilitet er vurdert. Andelen fritekstbestillinger som mangler arkivreferanse har ligget på omtrent 50 prosent i flere år. I 2024 har andelen fritekstbestillinger uten referanse økt til 60 prosent.

² For anskaffelser over 100 000 kroner ekskl. mva.

³ Fritekstbestilling er en bestilling som ikke er knyttet til en registrert avtale. Arkivreferanse knyttet til anskaffelsen skal registreres manuelt i bestillingen.

Anskaffelser er en vesentlig del av Statsbyggs primærvirksomhet. Riksrevisjonen forventer at en stor anskaffelsesvirksomhet som Statsbygg har nødvendig oversikt over sine anskaffelser. Det er kritikkverdig at ledelsen i Statsbygg i flere år har visst at et stort antall anskaffelser mangler referanse til underliggende dokumentasjon uten å iverksette tilstrekkelige tiltak.

5 Anbefalinger

Riksrevisjonen anbefaler at Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet følger opp at Statsbygg gjennomfører sine anskaffelser i tråd med anskaffelseslovens grunnleggende prinsipp om etterprøvbarehet, slik at det er mulig å kontrollere at habiliteten er ivarettatt.

Vi anbefaler at Statsbygg

- dokumenterer hvem som er involvert i anskaffelsesprosessen slik at det er mulig å etterprøve om de har vært habile
- sørger for at internkontrollen på anskaffelsesområdet blir etterlevd

6 Statsrådets svar

Dokument 3:9 (2024–2025) *Habilitet i anskaffelser i Statsbygg* ble oversendt til statsråden i Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet. Statsrådets svar følger i vedlegg 2.

7 Riksrevisjonens uttalelse til statsrådets svar

Riksrevisjonen har ingen ytterligere merknader.

Saken sendes til Stortinget.

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 25. mars 2025

Karl Eirik Schjøtt-Pedersen

Tom-Christer Nilsen

Helga Pedersen

Arve Lønnum

Jens A. Gunvaldsen

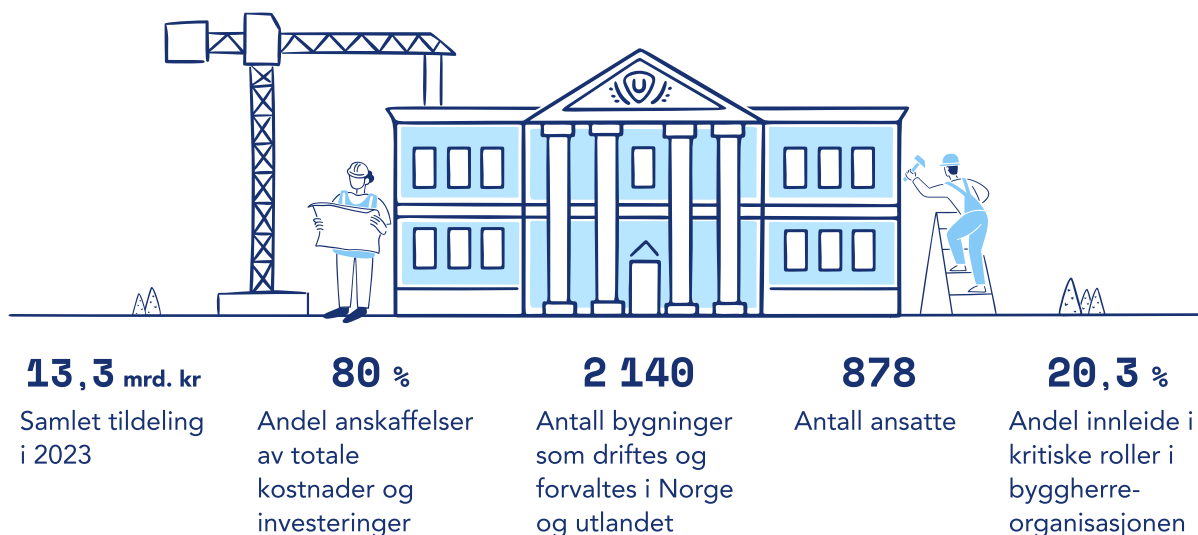
8 Bakgrunn

Statsbygg planlegger, organiserer og gjennomfører byggeprosjekter på vegne av staten. Formålet til Statsbygg er å skaffe til veie og forvalte lokaler for statlige virksomheter i sivil sektor.⁴

I rollen som eiendomsforvalter er Statsbygg ansvarlig for å forvalte, drifte og gjennomføre verdibevarende vedlikehold av eiendommer som inngår i den statlige husleieordningen, og av eiendommer som mottar bevilgninger fra statsbudsjettet. Statsbygg fungerer også som rådgiver for statlige virksomheter i spørsmål om kjøp og leie av lokaler, planlegging, bygging, utvikling, forvaltning og inngåelse av leieavtaler.⁵

Statsbygg er underlagt Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet.

Figur 1 Fakta om Statsbygg per 11. desember 2024

Kilde: Grafikken er utarbeidet av Riksrevisjonen basert på data fra Statsbygg.

Figur 1 viser at anskaffelser i Statsbygg utgjør ca. 80 prosent av alle regnskapsførte investeringer og kostnader i regnskapet. Videre viser den at Statsbygg har en andel på omtrent 20 prosent innleide i kritiske roller i byggherreorganisasjonen. Kritiske roller er roller som Statsbygg i hovedsak mener skal besittes av egne ansatte. Dette er typisk den øverste ledelsen i byggeprosjekter. Med byggherreorganisasjonen menes byggherreavdelingen og andre som bidrar med faglige ressurser i byggeprosjekter. Dette kan for eksempel være ressurser fra avdelingen for bærekraft og spesialfag og avdelingen for rådgivning og tidligfase.⁶

Statsbygg opplyser at de har regnskapsført kjøp av varer og tjenester for i underkant av 18 milliarder kroner ekskl. mva. i perioden 1. januar 2023 til 31. mai 2024.⁷

⁴ Hovedinstruks for Statsbygg 2023.

⁵ Hovedinstruks for Statsbygg 2023.

⁶ E-post fra Statsbygg 14. januar 2025.

⁷ Brev fra Statsbygg til Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet, Statsbyggs kommentarer til utkast til rapport – Revisjon av habilitet i Statsbygg 24. januar 2025.

Statsbygg skal følge de grunnleggende prinsippene i anskaffelsesloven om konkurranse, likebehandling, forutberegnelighet, etterprøvnbarhet og forholdsmessighet i anskaffelsene sine.⁸ Brudd på disse prinsippene kan undergrave offentlige tjenester, påvirke kostnadseffektiviteten negativt og øke risikoen for korrupsjon.⁹ Dersom Statsbygg ikke følger reglene for offentlige anskaffelser kan det få betydelige konsekvenser for økonomien og omdømmet til virksomheten. Ifølge anskaffelsesforskriften skal Statsbygg etablere egnede tiltak for å forebygge, identifisere og avhjelpe tilfeller av inhabilitet i gjennomføringen av anskaffelser.¹⁰

Sentrale bestemmelser om habilitet finnes i forvaltningsloven.¹¹ Reglene gjelder for enhver som utfører oppgaver for det offentlige. Habilitetsreglene skal sikre at de som tilrettelegger grunnlaget for og treffer avgjørelser i forvaltningen ikke har personlige interesser eller nære forbindelser som kan påvirke avgjørelsene deres.

Det er den enkeltes ansvar å vurdere sin egen habilitet og tre til side fra beslutningsprosesser dersom dette er nødvendig.¹² Habilitetsreglene gjelder for alle som utfører oppgaver for Statsbygg, enten de er fast ansatte, midlertidig ansatte eller utfører oppdrag for Statsbygg som innleide konsulenter.¹³ Dette sikrer at alle som deltar i anskaffelsesprosessen opptre upartisk og i tråd med kravene i loven.¹⁴

Habilitetsreglene skal også beskytte de ansatte. Reglene skal forhindre at ansatte havner i ubehagelige situasjoner, som å måtte behandle saker som involverer nærstående, og beskytter dem mot urettmessige anklager om partiskhet.¹⁵

I starten av 2024 skrev media en rekke artikler om mulige brudd på reglene om habilitet i Statsbygg. På bakgrunn av artiklene i media besluttet Riksrevisjonen å gjennomføre en revisjon av Statsbygg for å kontrollere om virksomhetens systemer og rutiner bidrar til å sikre at de ansatte følger habilitetsreglene i anskaffelsesprosessen.

⁸ Anskaffelsesloven § 4.

⁹ NS-EN 17687:2022, side vii.

¹⁰ Anskaffelsesforskriften § 7-5 andre ledd.

¹¹ Forvaltningsloven.

¹² Forvaltningsloven § 8.

¹³ Forvaltningsloven § 10.

¹⁴ I rapporten bruker vi begrepet *ansatt* for alle som utfører arbeid eller tjenester for Statsbygg, også innleide.

¹⁵ NOU 2019:5 *Ny forvaltningslov: Lov om saksbehandlingen i offentlig forvaltning (forvaltningsloven)*, utredning fra utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 23. oktober 2015 til å revidere forvaltningsloven.

9 Mål og problemstilling

Målet med revisjonen er å kontrollere om Statsbygg ivaretar at anskaffelsene gjennomføres i samsvar med regler om habilitet.

9.1 Problemstilling

Har Statsbygg systemer, rutiner og praksis som ivaretar at habilitetskravene i anskaffelsene etterleves?

9.2 Avgrensning

Revisjonen omfatter Statsbyggs internkontroll i 2023 og 2024 og er avgrenset til anskaffelser i Norge.

Vi har ikke kontrollert om Statsbyggs nye rutine om utfylling av egenerklæring ved habilitetsvurderinger er etterlevd eller dokumentert i anskaffelsene, ettersom rutinen ble innført etter undersøkelsesperioden for revisjonen. Vi har heller ikke vurdert tiltakene som Statsbygg opplyser at de har iverksatt i 2024, jf. kapittel 14.

Revisjonen omfatter ikke habilitetsvurderinger av enkeltpersoner.

10 Revisjonskriterier

I dette kapittelet ser vi nærmere på kriteriene som ligger til grunn for revisjonen. Revisjonskriteriene er utledet fra *reglement for økonomistyring i staten* (økonomireglementet), *bestemmelser om økonomistyring i staten* (økonomibestemmelsene), *lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker* (forvaltningsloven), *lov om offentlige anskaffelser* (anskaffelsesloven), *forskrift om offentlige anskaffelser* (anskaffelsesforskriften), *forskrift om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser*, *Etiske retningslinjer for statstjenesten*, den europeiske standarden NS-EN 17687:2022 *Offentlige anskaffelser* og *lov om statens ansatte mv.* (statsansatteloven).

10.1 Generelle krav om habilitet i anskaffelser

I forvaltningsloven kapittel II er det regler om habilitet som gjelder alle statlige virksomheter. Forvaltningslovens bestemmelser om habilitet legger til grunn at det er den enkeltes ansvar å være oppmerksom på og vurdere egen habilitet fra sak til sak. Etter § 6 er en offentlig tjenestemann inhabil («ugild») til å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse eller til å treffe avgjørelse i en forvaltningssak dersom vedkommende selv er part i saken eller har en nær forbindelse til en part. Vedkommende er også inhabil dersom det foreligger andre særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til vedkommendes upartiskhet.

Kravet til habilitet gjelder ikke bare for offentlige ansatte, men også for enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, jf. forvaltningsloven § 10. Det innebærer at innleide konsulenter som Statsbygg benytter seg av i sine anskaffelser, også skal være habile. For enkelhets skyld vil vi i det følgende likevel bruke begrepet *ansatt*.

Dersom en tjenestemann er inhabil, kan avgjørelse i saken heller ikke treffes av en direkte underordnet tjenestemann, jf. forvaltningsloven § 6 tredje ledd, såkalt avledet inhabilitet. En underordnet kan likevel tilrettelegge grunnlaget for avgjørelsen.

Ifølge *Etiske retningslinjer for statstjenesten*¹⁶ punkt 4.1 skal ikke statsansatte «opptre på en måte som er egnet til å svekke tilliten til deres upartiskhet». Retningslinjene viser til at de viktigste reglene for å sikre tilliten til den offentlige forvaltningen er habilitetsreglene i forvaltningsloven §§ 6 til 10.

Ifølge de etiske retningslinjene for statsansatte kan en ansatt i Statsbygg ikke ha ekstraervert og bierverv, styreverv eller annet lønnet oppdrag eller eie eller handle med finansielle instrumenter dersom det er uforenlig med Statsbyggs interesser eller kan svekke tilliten til Statsbygg. Videre går det fram at det må være åpenhet om ekstraverv og bierverv mv. som kan ha betydning for tjenesteutøvelsen.¹⁷

I kommentarene til de etiske retningslinjene går det fram at det kan oppstå en plikt for ansatte til uoppfordret å gi opplysninger om bierverv og eierskap til og handel med verdipapirer dersom det er tvil om aktiviteten er forenlig med arbeidsgivers legitime interesser. Styringsretten gir arbeidsgiveren en viss adgang til å begrense slike aktiviteter ved reglement. Reglementet må ikke gå lenger enn det som er begrunnet i saklige hensyn og kan ikke gå lenger enn nødvendig for å ivareta hensynet til tilliten til stillingen og virksomheten.

¹⁶ Digitaliserings- og forvaltningsdepartementets *Etiske retningslinjer for statstjenesten*, oppdatert i 2017.

¹⁷ *Etiske retningslinjer for statstjenesten* punkt 4.2.

Fra 1. januar 2023 har statsansatteloven § 39 a gitt statlige virksomheter hjemmel til å pålegge ansatte i bestemte stillinger å registrere sine verv og økonomiske interesser. Pålegget må være nødvendig ut fra virksomhetens ansvars- og arbeidsområder og de ansattes stilling eller funksjon.

10.2 Krav om å etablere internkontroll for å ivareta habilitet i anskaffelser

Økonomireglementet § 14 pålegger alle statlige virksomheter å etablere systemer og rutiner som har innebygd intern kontroll for å sikre at blant annet økonomistyringen er organisert på en forsvarlig måte og utføres i samsvar med gjeldende lover og regler.¹⁸ Nærmere krav er fastsatt i økonomibestemmelsene punkt 2.4 om internkontroll.

«For å kunne utøve nødvendig internkontroll skal virksomhetens ledelse etablere systemer, rutiner og tiltak med vekt på blant annet følgende faktorer:

- a. ledelsens og ansattes kompetanse og holdning til resultatoppfølging og kontroll
- b. identifisering av risikofaktorer som kan medvirke til at virksomhetens mål ikke nås, og korrigerende tiltak som med rimelighet kan redusere sannsynligheten for manglende måloppnåelse
- c. sikring av kvaliteten i den interne styringen, herunder forsvarlig arbeidsdeling, og produktivitet i arbeidsprosessene
- d. informasjonsrutiner som sikrer at viktig og pålitelig informasjon av betydning for måloppnåelsen kommuniseres på en effektiv måte
- e. rutiner for behandling og lagring av vesentlig informasjon som sikrer konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet»

Når virksomheten etablerer kontrolltiltak, skal virksomhetens ledelse vurdere hvilke kostnader tiltaket medfører, og måle dem opp mot nytten og fordelene som kan oppnås. Alle tiltak skal forankres på overordnet nivå for å sikre relevans og fullstendighet i risikobildet. For spesielt viktige rutiner skal virksomhetens ledelse vurdere om det er behov for tilleggsrapportering og spesielle analyser for å avdekke eventuelle framtidige avvik.¹⁹

Statsbygg skal etablere en internkontroll som er tilpasset virksomhetens risiko og vesentlighet.²⁰ Dette innebærer at internkontrollen må innrettes med tanke på at anskaffelser utgjør 80 prosent av Statsbyggs totale kostnader og investeringer.²¹ Statsbygg skal sikre at alle anskaffelser gjennomføres i samsvar med kravene til habilitet og etisk adferd.²² Statsbygg må, for å ivareta habiliteten i anskaffelser – sørge for at interkontrollen fungerer på en tilfredsstillende måte.²³ Internkontrollen må bidra til å forebygge og avdekke tilfeller av inhabilitet, slik at Statsbygg unngår at beslutninger om anskaffelser tas på et upartisk grunnlag.

Ledelsen i Statsbygg er ansvarlig for å påse at internkontrollen som gjelder habilitet i anskaffelser, kan dokumenteres.²⁴ Dette inkluderer policyer og prosedyrer for vurdering av habilitet, opplæring og veiledning av ansatte som reduserer risikoen for brudd på habilitetsregelverket. Det omfatter også dokumentasjon av gjennomførte kontroller og oppfølging.

¹⁸ Økonomireglementet § 14 bokstav f.

¹⁹ Økonomibestemmelsene punkt 2.4 sjette ledd.

²⁰ Økonomibestemmelsene punkt 2.2 bokstav e.

²¹ Statsbyggs anskaffelsesstrategi 2022–2026 av 17. oktober 2022.

²² Økonomireglementet § 4 bokstav b.

²³ Økonomibestemmelsene punkt 2.4 første ledd.

²⁴ Økonomibestemmelsene punkt 2.4 første ledd.

10.3 Krav til habilitetsvurderinger i anskaffelser

Statsbygg skal følge anskaffelsesloven, anskaffelsesforskriften og forskrift om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser når de gjør anskaffelser med en anslått verdi som er lik eller overstiger 100 000 kroner ekskl. mva.²⁵ Formålet med anskaffelsesloven er å fremme effektiv bruk av samfunnets ressurser. Loven skal også bidra til at det offentlige opptre med integritet, slik at allmennheten har tillit til at for eksempel anskaffelser i Statsbygg skjer på en samfunnstjenlig måte, jf. § 1.

Ifølge anskaffelsesloven § 4 skal Statsbygg opptre i samsvar med grunnleggende prinsipper om konkurranse, likebehandling, forutberegnelighet, etterprøvbarhet og forholdsmessighet. Dette betyr at Statsbygg må sørge for at de som er involvert i beslutninger i anskaffelsesprosessen ikke har interessekonflikter, og at de er habile. Statsbygg må ha systemer og rutiner som hjelper ansatte med å gjøre habilitetsvurderinger og sørger for at de trer til side når dette kreves. Dette vil bidra til å opprettholde tilliten til og integriteten i anskaffelsesprosessen.

Forvaltningslovens bestemmelser om habilitet legger til grunn at det er den enkeltes ansvar å være oppmerksom på og vurdere egen habilitet.²⁶ Det er likevel Statsbygg som er ansvarlig for å etablere en internkontroll som sørger for at habiliteten vurderes, jf. anskaffelsesforskriften § 7-5 andre ledd. Ifølge forskriften skal Statsbygg treffe egnede tiltak som forebygging, identifiserer og håndterer tilfeller av inhabilitet i anskaffelser.

Statsbygg skal føre protokoll for gjennomføring av anskaffelser med en anslått verdi over 100 000 kroner ekskl. mva.²⁷ Protokollen sikrer dokumentasjon og transparens i anskaffelsesprosessen og at prosessen blir etterprøvbar. Dette underbygges av den europeiske standarden NS-EN 17687:2022 *Offentlige anskaffelser*, som framhever hvor viktig det er at virksomhetene etablerer prosesser for å sikre åpenhet og integritet i anskaffelser. I punkt 4.3.6 bokstav b 5 i standarden står det at oppdragsgiveren skal vedlikeholde og oppbevare uttømmende, klar og relevant dokumentasjon knyttet til undersøkelser av hendelser som gjelder integritet eller åpenhet.

Riksrevisjonen legger til grunn at i tilfeller der habilitetsspørsmål er spesielt vurdert, må vurderingene dokumenteres og arkiveres for å sikre etterprøvbarhet og transparens i tråd med anskaffelsesregelverket.

²⁵ Anskaffelsesloven § 2 og anskaffelsesforskriften § 1-1.

²⁶ Forvaltningsloven § 8.

²⁷ Anskaffelsesforskriften § 10-5 første ledd og § 25-5 første ledd.

11 Metoder

I dette kapittelet beskriver vi metodene vi har brukt i undersøkelsen. Vi har besvart problemstillingen i revisjonen gjennom analyse av dokumenter, intervjuer og kontroll av anskaffelsesprotokoller.

11.1 Dokumentanalyse

For å kartlegge hvilke systemer og rutiner og hvilken praksis Statsbygg har for å ivareta habilitetsreglene, har vi analysert Statsbyggs interne anskaffelsesprosedyrer, anskaffelsesmaler og gjennomførte habilitetsvurderinger. I anskaffelsesprosedyrene og anskaffelsesmalene går det fram at habilitetsvurderingene skal dokumenteres. Vi har også gjennomgått habilitetsvurderinger som Statsbygg har gjort i 2023 og 2024. Referanselisten inneholder en oversikt over rutinene og prosedyrene vi har analysert.

Dokumentanalysen gjorde oss i stand til å beskrive Statsbyggs rutiner i 2023 og endringene som ble innført i rutinene i 2024. Dokumentanalysen bidro til å gi oss en forståelse av Statsbyggs prosesser for å håndtere habilitet i anskaffelsesprosessen.

11.2 Intervjuer

Vi har intervjuet ledere og medarbeidere i Statsbygg for å få innsikt i hvilke systemer og rutiner og hvilken praksis de har for å håndtere habilitet i anskaffelsesprosessen.

Gjennom intervjuene fikk vi også informasjon om hvilke risikoer Statsbygg selv har identifisert, og hvilke tiltak for habilitet i anskaffelser som er iverksatt. Referatene fra intervjuene er verifisert.

Vi har intervjuet følgende Statsbygg-ansatte:

- leder og spesialrådgiver i seksjon for innkjøp og avtaleoppfølging, seniorrådgiver i HR, spesialrådgiver i juridisk seksjon og fagansvarlig i etterlevelseshjelpfunksjonen (4. september 2024)
- leder for og seniorrådgiver i HR (31. oktober 2024)
- leder for innkjøp og avtaleforvaltning og spesialrådgiver i juridisk seksjon (15. november 2024)
- leder for og spesialrådgiver i innkjøp og avtaleforvaltning, fagansvarlig i etterlevelseshjelpfunksjonen og seniorrådgiver i seksjon innkjøp og avtaleforvaltning (29. november 2024)
- administrerende direktør og andre representanter fra ledelsen i Statsbygg, leder for innkjøp og avtaleoppfølging og fagansvarlig i etterlevelseshjelpfunksjonen (12. desember 2024)

11.3 Kontroll av anskaffelsesprotokoller og habilitetsvurderinger

For å finne ut hvordan Statsbyggs internkontroll for å vurdere habilitet i anskaffelsesprosessen fungerer, har vi kontrollert anskaffelsesprotokoller med tilhørende habilitetsvurderinger.

Riksrevisjonen ba i e-post av 13. august 2024 Statsbygg om å få en oversikt over kontrakter inngått for den utvalgte revisjonsperioden. Den 19. august 2024 sendte Statsbygg oss en oversikt over alle kontrakter inngått i perioden fra 1. januar 2023 til 31. mai 2024. Oversikten viser at det ble inngått til sammen 490 kontrakter (anskaffelser) i den aktuelle perioden. Statsbygg informerer om at 287 av disse kontraktene er rammeavtaler²⁸ eller serviceavtaler som ble hentet fra Statsbyggs bestillingssystemer MMFM og iProcurement. De resterende 203 kontraktene ble identifisert gjennom

²⁸ Ifølge Statsbyggs intranett er en rammeavtale en avtale som er inngått med én eller flere leverandører, og som fastsetter vilkårene for de leveransene som Statsbygg kan avrope (bestille / tildele kontrakt for), og betingelsene og kontraktsvilkårene som i så fall skal gjelde (publisert 28. november 2024).

manuelle søk i Statsbyggs interne arkivsystem. Ifølge Statsbygg kunne det være kontrakter som ikke ble fanget opp i denne prosessen.²⁹

Den 15. november 2024 opplyste Statsbygg i møte med Riksrevisjonen at de hadde gjennomført flere anskaffelser som ikke var inkludert i oversikten over inngåtte kontrakter de hadde sendt oss tidligere. Dette er anskaffelser som er gjort som fritekstbestillinger. Det vil si at anskaffelsene er opprettet som bestillinger som ikke er knyttet til en registrert avtale i bestillingssystemet, og der arkivreferansen knyttet til anskaffelsen skal registreres manuelt i bestillingen. Det var i alt 2 211 slike fritekstbestillinger som ikke var identifisert tidligere i revisjonen. Disse anskaffelsene inngår ikke i kontrollutvalget vårt.

11.3.1 Kontroll av Statsbyggs rutiner for å dokumentere at habiliteten er vurdert

For å kontrollere om Statsbygg har fulgt egne rutiner for å dokumentere at habiliteten er vurdert i anskaffelsene, valgte vi først ut 20 kontrakter fra de 490 kontraktene i den første oversikten vi mottok. Disse kontraktene ble valgt ut basert på følgende kriterier: ulike typer kontrakter, ulike beløpsstørrelser, geografisk spredning og forskjellige leverandører.

Vi mottok anskaffelsesprotokoller for disse anskaffelsene og en oversikt over prosjektlederne og personene som bistod prosjektlederne i evalueringen av innkomne tilbud. Vi innhentet også habilitetsvurderingene som er gjort i de utvalgte anskaffelsene. I tillegg til dette utarbeidet Statsbygg et skjema hvor prosjektlederne oppga hvilke habilitetsvurderinger som var gjort i den enkelte anskaffelsen, og hvordan rutinene for signering av habilitet i protokollen var etterlevd og forstått.

Vi kontrollerte de 20 anskaffelsesprotokollene etter punktlisten nedenfor og analyserte svarene fra prosjektlederne. Kontrollen ble gjennomført for å se hvor godt de interne rutinene om dokumentasjon av habilitetsvurderinger i anskaffelser fungerer.

For å kontrollere at det er dokumentert at habilitet er vurdert, undersøkte vi:

- om det forelå en anskaffelsesprotokoll
- om protokollfører (prosjektleder/saksbehandler) hadde krysset av for at habiliteten til personene som hadde deltatt i evalueringen av tilbud, var vurdert
- om protokollen var signert og bekreftet for habilitet av flere enn prosjektleder
- om protokollen var elektronisk godkjent og signert av de samme personene som hadde vurdert sin egen habilitet i protokollen
- om protokollen var elektronisk godkjent og signert av minst to personer

Utvidet kontroll av anskaffelsesprotokoller og habilitetsvurderinger

På grunn av svakheter som ble avdekket i kontrollen av de første 20 anskaffelsesprotokollene, så vi behov for å utvide kontrollen. Vi valgte derfor å utvide den til å gjelde alle anskaffelsene i samtlige av de 490 inngåtte kontraktene fra oversikten vi mottok i august 2024. Dette gjorde vi for å sikre at kontrollen ga et korrekt bilde. Denne utvidelsen av utvalget gjorde vi før vi, som nevnt ovenfor, ble gjort oppmerksom på at det var anskaffelser gjennomført som fritekstbestillinger som ikke inngikk i denne oversikten.

I utvalget var det noen protokoller som var signert før vår kontrollperiode startet 1. januar 2023,³⁰ og anskaffelsene dette gjaldt ble derfor tatt ut av utvalget. Vi valgte også å ekskludere anskaffelser med protokoller som var generert fra et anbudsverktøy som er under uttesting hos Statsbygg. I tillegg var det enkelte protokoller som gjaldt én anskaffelse, men som omfattet flere inngåtte kontrakter. Alt i alt

²⁹ E-post fra Statsbygg 19. august 2024.

³⁰ Protokoller som er signert i slutten av 2022, er inkludert fordi vi anser at anskaffelsen gjelder fra 2023.

bidro dette til at antall anskaffelser ble utvidet med 323, og vi endte opp med å kontrollere totalt 343 anskaffelser.

Protokollene til det utvidede utvalget på 323 anskaffelser er kontrollert etter den samme punktlisten (se ovenfor) som de første 20 anskaffelsene. Når det gjelder disse anskaffelsene, innhentet vi imidlertid ikke noen oversikt over prosjektlederne eller personene som bistod prosjektlederne i evalueringen av tilbud. Vi fikk heller ikke informasjon om prosjektledernes forståelse og etterlevelse av rutinene for signering av habilitet i protokollen.

12 Statsbyggs arbeid med habilitet

I dette kapittelet beskriver vi Statsbyggs generelle arbeid med habilitet.

12.1 Obligatorisk opplæring og kurs hvor habilitet er tema

Statsbygg både utvikler og holder kurs,³¹ og HR har blant annet utviklet et e-kurs om etikk og dilemmatrening hvor habilitet er ett av flere tema. I 2023 var etikk- og dilemmatreningskurset obligatorisk for alle nyansatte og ble gjennomført som en del av introduksjonsprogrammet. Tidligere var kurset frivillig for innleide konsulenter i statsbyggroller, men fra og med august 2024 er kurset obligatorisk for alle.³²

Statsbygg har også flere obligatoriske kurs som omhandler habilitetsbestemmelsene, men disse er rettet mot spesifikke stillinger.³³ Blant annet holder seksjon for innkjøp og avtaleoppfølging i Statsbygg kurs om anskaffelser, der habilitet er et av temaene. Det blir også holdt et særskilt kurs om habilitet i anskaffelser for ledere med personalansvar og for økonomer.³⁴

12.1 Informasjon om ansattes verv og eierinteresser

12.1.1 Verv og eierinteresser er tema i medarbeidersamtalen

Statsbygg opplyser at ansattes verv og eierinteresser er tema i elektroniske medarbeidersamtaler og ledersamtaler. De ansatte skal svare på spørsmål i et elektronisk skjema som sendes ut av HR-avdelingen. HR-avdelingen følger opp at de ansatte gjennomfører medarbeidersamtalene.³⁵

I 2023 måtte de ansatte svare på to spørsmål om habilitet i medarbeidersamtalen. Spørsmålene handlet om hvorvidt den ansatte, eller den ansattes nærstående, har verv eller interesser som kan føre til at vedkommende vil oppleve habilitetsutfordringer eller komme i lojalitetskonflikt med Statsbygg. Hvis den ansatte svarer ja på ett eller begge spørsmålene, må forholdene utypes og beskrives i en habilitetserklæring. Erklæringen skal lagres i personalmappen og godkjennes av nærmeste leder.³⁶

Skjemaet for medarbeidersamtalen ble oppdatert i 2024. I tillegg til å svare på spørsmålene om bierverv, eierinteresser og lignende må den ansatte nå bekrefte at vedkommende kjenner til retningslinjene for eierinteresser og verv i Statsbyggs leverandørkjede, som ble vedtatt i juni 2024.³⁷

12.1.2 Habilitet er tema i ansettelsesprosessen

Ifølge Statsbygg blir jobbkandidater spurt om bierverv eller andre forhold som kan medføre interessekonflikter under ansettelsesintervjuet. Dette gjelder for alle stillinger, og praksisen har vært den samme i flere år. Den er ikke endret for 2024.³⁸

Statsbygg framhever at de alltid har vurdert om eierinteresser, bierverv og lignende som jobbkandidater har opplyst om i intervjuet, kunne medføre interessekonflikter. I tilfeller med interessekonflikter ble ikke disse vurdert i ansettelsesprosessen. Statsbygg opplyser videre at de som

³¹ Statsbyggs toppdokument, Statsbyggs styringssystem, versjon 25 av 17. januar 2023.

³² Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 31. oktober 2024.

³³ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 31. oktober 2024.

³⁴ E-post fra Statsbygg 31. oktober 2024.

³⁵ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 31. oktober 2024.

³⁶ Skjerm bilde av spørsmål om habilitet fra skjema for medarbeidersamtaler i 2023 og 2024, oversendt av Statsbygg 31. oktober 2024.

³⁷ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 31. oktober 2024.

³⁸ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 31. oktober 2024.

opplyste om relasjoner i leverandørkjeden, fikk muntlig beskjed etter ansettelsen om at de ikke kunne gjennomføre aktiviteter knyttet til selskapene de hadde en relasjon til. Informasjonen ble lagret i personalmappen, men det var ingen kontroll av at beskjeden ble fulgt opp.³⁹

Statsbygg opplyser at det fra august 2024 blir dokumentert om jobbsøkere har eierinteresser, bierverv og lignende, i ansettelsessaken. Hvis Statsbygg anser at jobbsøkernes relasjoner er problematiske, kan de be dem om å avslutte disse for å bli ansatt. Hvis forholdene er håndterbare, dokumenteres det i personalmappen. Retningslinjene for eierinteresser og verv i Statsbyggs leverandørkjede vedlegges også arbeidsavtalen når den sendes for signering. Jobbkandidater bekrefter da at de aksepterer betingelsene i retningslinjene og arbeidsavtalen når de signerer.⁴⁰

Når det gjelder innleide konsulenter, viser Statsbygg til at det er et eget punkt i kontraktsbetingelsene om habilitet. I punktet «konsulentens uavhengighet» går det fram at den innleide konsulenten skal informere om forhold som kan skape interessekonflikt og inhabilitet ved gjennomføring av oppdraget. Dersom konsulenten er inhabil, har Statsbygg rett til å avbestille oppdraget.⁴¹

12.1.3 Statsbygg har gjennomført relasjonsanalyser i 2020 og 2023

Som en del av arbeidet med å forebygge korrupsjon og misligheter har BDO, på oppdrag fra Statsbygg, gjennomført en relasjonsanalyse av ansatte og innleide i Statsbygg i 2020 og 2023. Relasjonsanalysen skal avdekke formelle relasjoner mellom ansatte og innleide og Statsbyggs leverandører.⁴² Dette gjelder blant annet ansettelsesforhold, styreverv og eierinteresser i et selskap.

I analysen BDO gjennomførte i 2023, ble til sammen 1 082 ansatte og innleide gjennomgått og sett i forhold til de 4 526 leverandørene Statsbygg hadde i perioden januar til juni 2023. Basert på en liste over ansatte og innleide og en liste over leverandører fra Statsbygg, kartla BDO direkte og indirekte relasjoner mot informasjon fra Brønnøysundregistrene og aksjonærregisteret. De presiserer i rapporten at de ikke kan garantere at alle relevante forhold er avdekket og analysert.⁴³

Statsbygg opplyser at relasjonsanalysen som ble utført, hadde begrensninger som BDO tok forbehold om i tilbudet til Statsbygg. Dette innebærer at den ikke avdekket alle relasjoner eller eierinteresser som kunne medføre interessekonflikter.⁴⁴

Ifølge Statsbygg ble det ikke funnet kritikkverdige forhold i form av relasjoner mellom ansatte eller innleide og leverandører i relasjonsanalysen i 2023. Funnene fra analysen ble tatt med i arbeidet med å videreutvikle Statsbyggs etiske retningslinjer og praktiseringen av disse.⁴⁵

³⁹ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 31. oktober 2024.

⁴⁰ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 31. oktober 2024.

⁴¹ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 31. oktober 2024.

⁴² BDO. (2020 og 2023). *Utkast på rapport, Relasjonskartlegging for Statsbygg*, 14. oktober 2020 og *Rapport, Relasjonsanalyser for Statsbygg*, 24. oktober 2023.

⁴³ BDO. (2023). *Relasjonsanalyser for Statsbygg*, 24. oktober 2023.

⁴⁴ E-post fra Statsbygg 22. november 2024.

⁴⁵ Statsbyggs årsrapport for 2023, signert 28. februar 2024.

13 Funn

Hovedfunn

Det er svakheter i systemene, rutinene og praksisen som skal ivareta at habilitetskravene i Statsbyggs anskaffelser etterleves. Internkontrollen er ikke tilpasset virksomhetens risiko og vesentlighet.

- Statsbygg har ikke gode nok rutiner for å dokumentere hvem som har vært involvert i anskaffelsesprosessen
- Det er svakheter i Statsbyggs etterlevelse av interne rutiner for å dokumentere at habilitet er vurdert
- I flere anskaffelser er det vanskelig å etterprøve habiliteten

13.1 Statsbygg har ikke gode nok rutiner for å dokumentere hvem som har vært involvert i anskaffelsesprosessen

Vi har gjennomgått Statsbyggs rutiner for habilitet i anskaffelsesprosessen som var gjeldende i kontrollperioden.

Statsbygg skal etablere en internkontroll som er tilpasset virksomhetens risiko og vesentlighet.⁴⁶ Virksomhetens ledelse skal innføre systemer, rutiner og tiltak for å behandle og lagre vesentlig informasjon som sikrer konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet.⁴⁷

Anskaffelsesloven § 4 stiller krav om at anskaffelsene skal være etterprøvbare. De som er involverte i en anskaffelse har selv ansvar for å vurdere sin egen habilitet⁴⁸, men det er like fullt Statsbyggs ansvar å treffe egnede tiltak som forebygger, identifiserer og håndterer tilfeller av inhabilitet i anskaffelser.⁴⁹

Statsbygg er en stor anskaffelsesvirksomhet og har mange innleide ressurser. De opplyser at habilitet ble vurdert som en kritisk risiko i anskaffelsesprosessen i 2024. Ifølge Statsbygg skyldtes dette at det er mange som er involvert i gjennomføringen av anskaffelser, at det er en stor andel innleide som utfører oppgaver på vegne av Statsbygg, og flere avdekkede saker. Dette kunne ifølge Statsbygg tyde på at det hadde vært for lite fokus på habilitet i anskaffelser i organisasjonen.⁵⁰ I tidligere års risikovurderinger har Statsbygg vurdert at det ikke var særskilt risiko for brudd på habilitetsbestemmelsene. Statsbygg opplyser at de ser annerledes på dette i dag, ikke på grunn av flere brudd, men på grunn av økte krav og forventninger til dokumentasjon og kontroll av habilitet.⁵¹

⁴⁶ Økonomibestemmelsene punkt 2.4 første ledd.

⁴⁷ Økonomibestemmelsene punkt 2.4 tredje ledd bokstav e.

⁴⁸ Forvaltningsloven § 8.

⁴⁹ Anskaffelsesforskriften § 7-5 andre ledd.

⁵⁰ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

⁵¹ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 12. desember 2024.

13.1.1 Skriftlige prosedyrer for habilitet i anskaffelsesprosessen

Statsbygg har utarbeidet skriftlige prosedyrer for anskaffelser basert på beløpsgrenser, og i disse prosedyrene er habilitet et tema. Ifølge Statsbygg har rutinene og praksisen for å sikre habilitet i anskaffelsesprosessen vært tilnærmet uendrede fram til 2024.⁵²

I prosedyrene er det et eget kapittel kalt «Habilitetsvurdering for gjennomføring av konkurranse inklusive evaluering». Her går det fram at den som skal gjennomføre en anskaffelse, selv har ansvar for å vurdere sin egen habilitet i henhold til reglene om habilitet i forvaltningsloven §§ 6 til 10. Det vises til Statsbyggs etiske retningslinjer og formålet med habilitetsvurderinger. Det presiseres at innleide ikke skal evaluere tilbud fra firmaet de er ansatt i, eller et firma i samme konsern. Dersom dette skulle vise seg å være tilfelle, har den enkelte selv ansvar for å opplyse om sin egen inhabilitet til nærmeste overordnede og tre til side i gjennomføringen av konkurransen.

I 2024 har Statsbygg, under punktet «Habilitetsvurdering for gjennomføring av konkurranse inklusive evaluering» i prosedyrene, lagt inn en lenke til informasjon om habilitetsreglene og hvordan man må vurdere sin habilitet.⁵³ I prosedyren for anskaffelser over 1 300 000 kroner ekskl. mva. står det at det nye skjemaet «Habilitetsvurdering for gjennomføring av anskaffelser» skal gjennomgås og fylles ut. Dette er nærmere omtalt i punkt 13.1.3.

13.1.2 Svakheter i dokumentasjonen av hvem som deltar i anskaffelsesprosessen

Inhabilitet kan påvirke en anskaffelse negativt i alle fasene, og habilitetsreglene gjelder for hele anskaffelsesprosessen. Den enkelte må vurdere sin egen habilitet i alle faser fra planlegging til gjennomføring. Anskaffelsesprosessen i Statsbygg er delt inn i flere faser – fra behovsanalyse ved anskaffelsens start til avtaleinngåelse og kontraktsoppfølging, jf. Figur 2. Beslutninger som påvirker om anskaffelsen skal gjennomføres, hvordan den skal gjennomføres, og valg av leverandør blir tatt i de ulike fasene.⁵⁴ Det er mange i Statsbygg som gjennomfører anskaffelser, og både ansatte og innleide kan være involvert i prosessen.⁵⁵

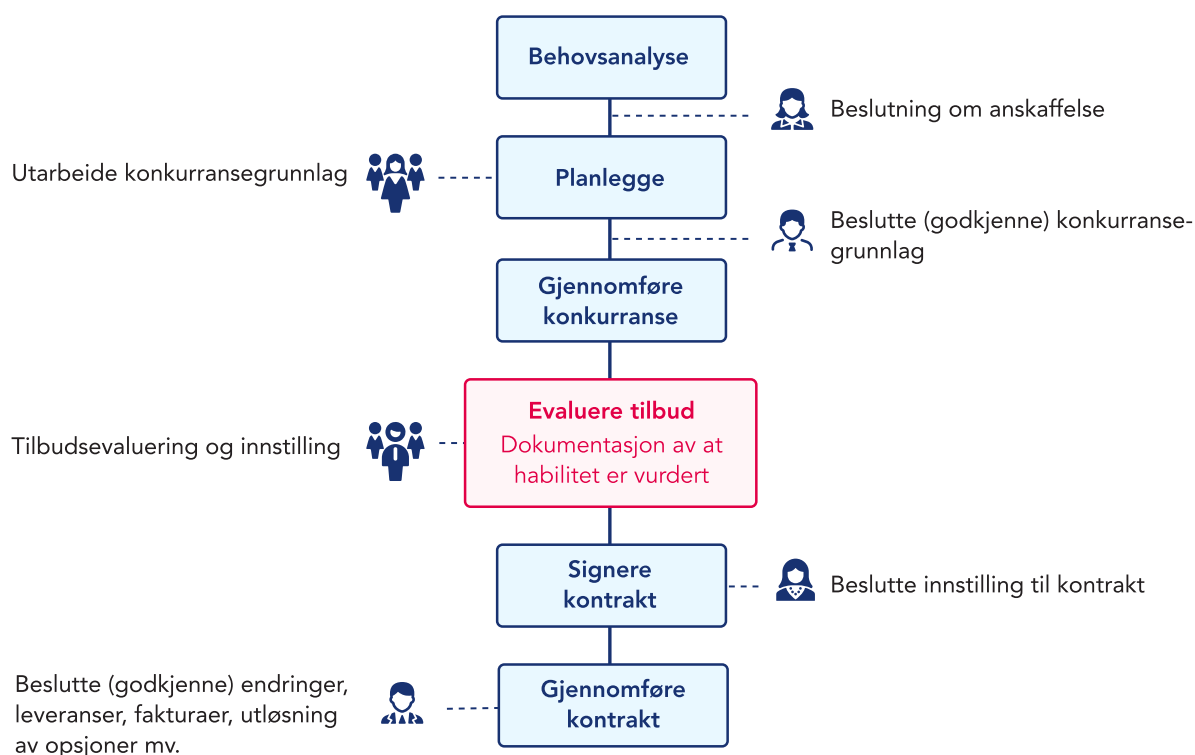
⁵² Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 4. september 2024.

⁵³ Statsbygg. Prosedyrer for gjennomføring av anskaffelser.

⁵⁴ Statsbygg. PowerPoint-presentasjon *Habilitet i anskaffelser* 4. september 2024.

⁵⁵ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

Figur 2 Statsbyggs anskaffelsesprosess

Kilde: Grafikken er utarbeidet av Riksrevisjonen basert på data fra Statsbygg.

Statsbygg har ikke systematisk dokumentert og arkivert informasjon om alle som deltar i anskaffelsesprosessen. Statsbygg opplyser at de kan sammenstille informasjon om hvem som har vært involvert i anskaffelsen, manuelt i etterkant, men de erkjenner at dette ikke gir tilstrekkelig sporbarhet i anskaffelsene.⁵⁶

Statsbygg skal føre anskaffelsesprotokoll for alle anskaffelser over 100 000 kroner ekskl. mva.⁵⁷ Anskaffelsesprotokollen skal inneholde navnet og rollen til dem som fyller den ut og signerer den. Ifølge Statsbyggs rutiner skal det dokumenteres i protokollen at de som har vært med på å evaluere tilbudene i anskaffelsen har vurdert sin egen habilitet.⁵⁸

Protokollføreren, som kan være en prosjektleder eller en saksbehandler, bekrefter at alle som har deltatt i evalueringsteamet har vurdert sin egen habilitet, med et kryss i protokollen.⁵⁹ De som har vært med å evaluere tilbud dokumenterer altså ikke selv at de har vurdert sin egen habilitet. Akkurat hvem som har bidratt i evalueringsarbeidet går med andre ord ikke fram, verken av protokollen eller andre saksdokumenter, selv om protokollføreren krysser av i protokollen for at alle har vurdert sin egen habilitet.

⁵⁶ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 12. desember 2024.

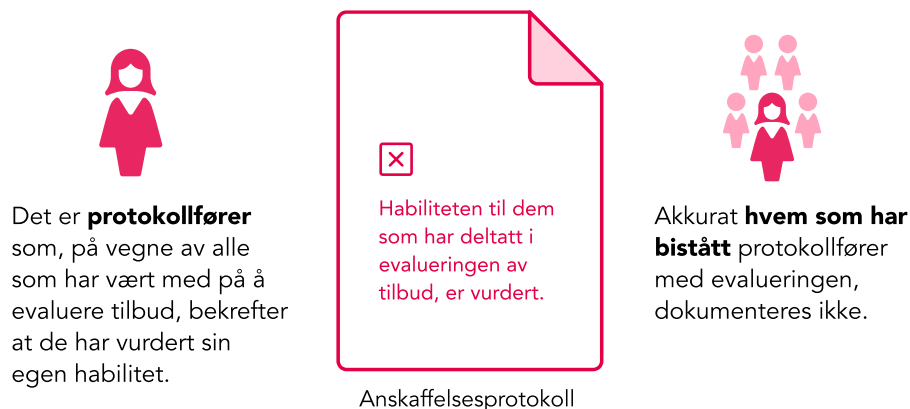
⁵⁷ Anskaffelsesforskriften § 10-5 første ledd og § 25-5 første ledd.

⁵⁸ Statsbygg. *Anskaffelsesprotokoll for anskaffelser mellom kr 100 000 og 1 300 000 ekskl. mva. (mal)* og *Protokoll og tilbudsinnstilling for anskaffelser over kr 1.300.000 eks. mva. (mal)* for 2023.

⁵⁹ Statsbygg. *Anskaffelsesprotokoll for anskaffelser mellom kr 100 000 og 1 300 000 ekskl. mva. (mal)* og *Protokoll og tilbudsinnstilling for anskaffelser over kr 1.300.000 eks. mva. (mal)* for 2023.

Andre som går gjennom og signerer anskaffelsesprotokollen, skal også bekrefte at de har vurdert sin egen habilitet. Bekreftelsen skal dokumenteres i protokollen med signatur. Protokollen skal arkiveres på anskaffelsessaken i Statsbyggs arkivsystem.⁶⁰

Figur 3 Protokollfører krysser av for at habilitet er vurdert for hele evalueringsteamet

Kilde: Riksrevisjonen

Statsbygg stiller ikke krav om at det skal dokumenteres at habilitet er vurdert på andre tidspunkt i anskaffelsesprosessen enn ved evalueringen av tilbud. Statsbygg begrunner dette med forholdsmessighetsvurderinger: De må gjøre en avveining av hvor ofte og grundig det skal dokumenteres at habiliteten er vurdert, og risikoen for brudd på habilitetsreglene vurderes som høyest i denne fasen.⁶¹

Statsbygg vurderer om de skal innføre krav om å dokumentere at habilitet er vurdert også for dem som utarbeider konkurransegrunnlaget, slik som i evalueringsfasen.⁶²

13.1.3 Det er svakheter i de nye rutinene for å dokumentere at habilitet er vurdert

Statsbygg erkjenner at det har vært svakheter i rutinene knyttet til dokumentasjon av habilitet i anskaffelsene. De har derfor innført følgende krav: Ved anskaffelser over 1 300 000 kroner ekskl. mva. skal de dokumentere hvem som deltar i evalueringen av tilbudet.⁶³

Fra september 2024 skal egenerklæringen «Habilitetsvurdering for gjennomføring av anskaffelse» fylles ut ved evaluering av tilbud som gjelder anskaffelser over 1 300 000 kroner ekskl. mva.⁶⁴ Egenerklæringen skal fylles ut av anskaffelsesansvarlig eller prosjektleder, etter at vedkommende har gått gjennom habilitetsvurderingen med hver enkelt deltaker i evalueringsteamet. Deltakerne skal oppgis med navn og rolle, og navnene på firmaene som deltar i konkurransen, skal også oppgis. Erklæringen skal arkiveres på anskaffelsessaken. Anskaffelsesansvarlig eller prosjektlederen har ansvaret for oppfølgingen.⁶⁵ Egenerklæringen gjelder kun for dem som deltar i evalueringsteamet. Det stilles fortsatt ikke krav om å dokumentere hvem som har vært involvert i andre faser av anskaffelsesprosessen.⁶⁶

⁶⁰ Statsbygg. *Anskaffelsesprotokoll for anskaffelser mellom kr 100 000 og 1 300 000 ekskl. mva. (mal)* og *Protokoll og tilbudsinnstilling for anskaffelser over kr 1 300 000 ekskl. mva. (mal)* for 2023.

⁶¹ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

⁶² Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

⁶³ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 4. september 2024.

⁶⁴ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

⁶⁵ Statsbygg. *Habilitetsvurdering for gjennomføring av anskaffelser (mal)*, godkjent 22. august 2024.

⁶⁶ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

I egenerklæringen stilles det spørsmål om det er tilknytning mellom personene i anskaffelsesteamet eller deres nærstående og firmaene som evalueres. Dersom noen oppgir en slik tilknytning, skal det gjøres en skriftlig vurdering av habiliteten. Er man i tvil om egen habilitet, skal man ta opp spørsmålet med nærmeste leder. Lederen kan få vurdert habilitetsspørsmål av juridisk seksjon eller etterlevelsesutvalget. I egenerklæringen skal det gå fram hvem som har vært involvert i vurderingen, og deres konklusjoner. Dersom det er iverksatt tiltak for å sikre habilitet og likebehandling i anskaffelsen, skal dette også dokumenteres i erklæringen.⁶⁷

Egenerklæringen skal ikke benyttes for anskaffelser under 1 300 000 kroner ekskl. mva. Når det gjelder disse anskaffelsene har Statsbygg videreført den tidligere praksisen. Det vil si at det dokumenteres at habilitet er vurdert i anskaffelsesprotokollen, uten at det går fram hvem som har deltatt i evalueringen av tilbudet og vurdert sin egen habilitet.⁶⁸ Statsbygg viser til at egenerklæringen også kan benyttes for anskaffelser mellom 100 000 kroner og 1 300 000 kroner ekskl. mva., men at det ikke er et krav.⁶⁹

13.2 Det er svakheter i Statsbyggs etterlevelse av egne interne rutiner for å dokumentere at habilitet er vurdert

Vi har kontrollert om Statsbygg praktiserer egne rutiner for habilitet i anskaffelsesprosessen.

13.2.1 Det er ikke dokumentert at habilitet er vurdert i flere anskaffelser

Ifølge Statsbyggs maler for anskaffelsesprotokoller skal protokollfører bekrefte at egen habilitet er vurdert, og at de som har bistått vedkommende i evalueringsarbeidet, er informert om at de må vurdere sin egen habilitet. Dette gjøres ved at protokollfører setter et kryss i ruten for «Habiliteten til dem som har deltatt i evalueringsarbeidet er vurdert».

For å sikre tilstrekkelig kontroll ved at flere vurderer beslutningen, skal det ifølge Statsbygg alltid være minst to personer som går gjennom og signerer anskaffelsesprotokollen.⁷⁰ Dette går også fram av anskaffelsesprosedyrene. Godkjenning og signatur skal være i forhold til anskaffelsens verdi, og i henhold til Statsbyggs fullmaktsstruktur. Det stilles krav om at alle som går gjennom og godkjenner protokollen, bekrefter å ha vurdert sin egen habilitet med elektronisk signatur.⁷¹

Vi har kontrollert om Statsbygg følger rutinene for å dokumentere at habilitet er vurdert i anskaffelsesprotokollen. Totalt har vi kontrollert 343 anskaffelser med en verdi over 100 000 kroner ekskl. mva., samt relevante vedlegg og eventuelle habilitetsvurderinger. Kontrollen viser at 123 av 343 anskaffelser (36 prosent) bryter med Statsbyggs rutiner for å bekrefte at habiliteten er vurdert. Anskaffelsene er uten dokumentasjon eller har mangelfull dokumentasjon. Bruddene varierer i type og alvorlighetsgrad.

⁶⁷ Statsbygg: *Habilitetsvurdering for gjennomføring av anskaffelser* (mal), godkjent 22. august 2024.

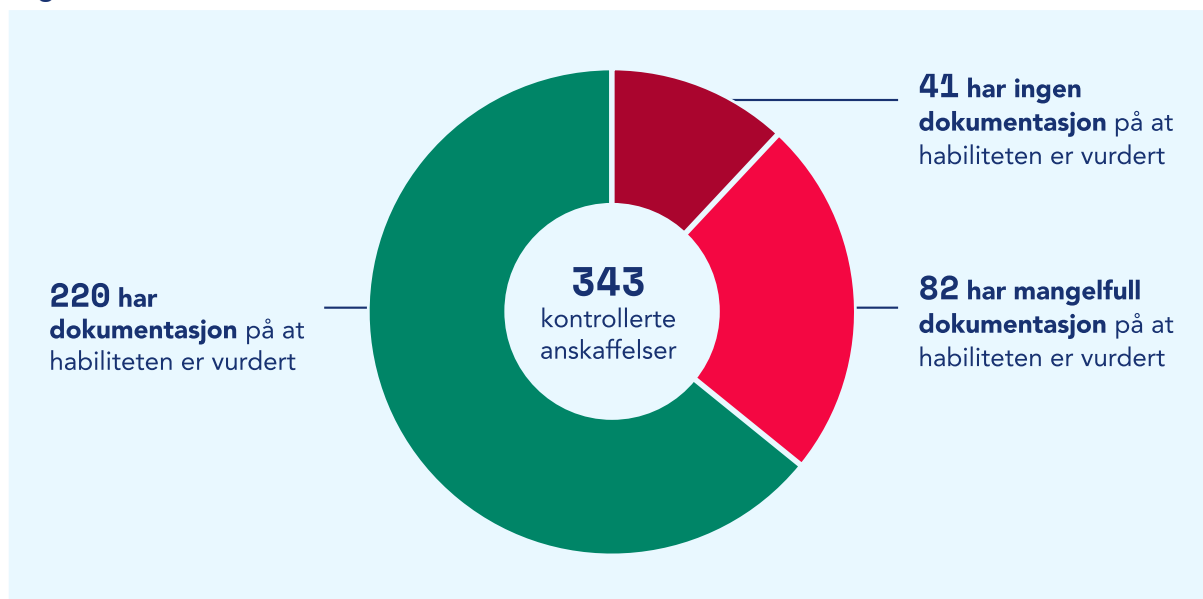
⁶⁸ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 12. desember 2024.

⁶⁹ E-post fra Statsbygg 31. oktober 2024.

⁷⁰ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

⁷¹ Statsbygg: *Prosedyrene i 2023 for anskaffelser over 100 000 ekskl. mva.*

Figur 4 Funn fra kontrollen av om det er dokumentert at habiliteten er vurdert

Kilde: Riksrevisjonen.

I 41 av de kontrollerte anskaffelsene er det ikke dokumentert at habiliteten er vurdert

I 41 av de 343 kontrollerte anskaffelsene er det ikke dokumentert at habiliteten er vurdert. Dette utgjør 12 prosent av de kontrollerte sakene.

- For 19 av anskaffelsene kan ikke Statsbygg legge fram tilhørende anskaffelsesprotokoll. Det finnes derfor ikke noen dokumentasjon på at habiliteten er vurdert for disse anskaffelsene.
- For 1 anskaffelse er det ikke ført protokoll, men det er signert en avtale, og det er ikke dokumentert at habiliteten er vurdert. Statsbygg opplyser at denne anskaffelsen ikke ble gjennomført i henhold til Statsbyggs rutiner.⁷²
- For 20 av anskaffelsene er det brukt en protokollmal for minikonkurranse uten krav om å bekrefte at habiliteten er vurdert. Statsbygg opplyser at dette skyldes en forglemmelse, og at malen nå er rettet opp.⁷³
- For 1 anskaffelse er ikke protokollen signert. Statsbygg har dermed ingen gyldig dokumentasjon på at habiliteten er vurdert.

I 82 av de kontrollerte anskaffelsene er det mangelfull dokumentasjon på at habiliteten er vurdert

I 82 av de 343 kontrollerte anskaffelsene mangler det dokumentasjon på at habiliteten er vurdert. Dette utgjør 24 prosent av de kontrollerte sakene. Vår kontroll visert at én eller flere av dem som fyller ut, går gjennom eller godkjenner protokollen, ikke har bekreftet at eller signert for at de har vurdert sin egen habilitet. Det kan være flere avvik i de 82 anskaffelsene.

I 25 av protokollene var det kun én signatur i protokollen. Dette er brudd på kravet om at det alltid skal framgå av protokollen at den er gjennomgått og signert av minst to personer.⁷⁴

⁷² Oversendelse fra Statsbygg til Riksrevisjonen 31. oktober 2024, *Skjema: Dokumentasjonsinnhenting til RR etterlevelserevisjon – habilitet i anskaffelser*.

⁷³ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

⁷⁴ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

13.2.2 Prosjektlederne tar opp habilitet på ulike måter i teamene

Vi har kontrollert hva prosjektlederne gjør for å bekrefte at habiliteten til dem som har deltatt i evalueringen av tilbud er vurdert, i 20 av anskaffelsene som Statsbygg har inngått i 2023.

Ifølge Statsbyggs rutiner for protokollføring skal protokollfører bekrefte at alle som har deltatt i evalueringen av tilbud som gjelder anskaffelser over 100 000 kroner ekskl. mva., har vurdert sin egen habilitet. Det går ikke fram hvem som har deltatt i evalueringen og som dermed skal ha vurdert sin egen habilitet, bortsett fra dem som har signert protokollen.⁷⁵ Vi ba derfor om å få en oversikt over prosjektlederne og deltakerne for de 20 anskaffelsene. Oversikten viste til sammen 112 personer som var involvert i anskaffelsene, inkludert prosjektleder. I tillegg utarbeidet Statsbygg et skjema hvor prosjektlederne oppga hvilke habilitetsvurderinger som var gjort i den enkelte anskaffelsen, og hvordan rutinene for signering av habilitet i protokollen var etterlevd og forstått.

Statsbygg opplyser at det er en forventning om at protokollfører bekrefter sin egen habilitet og informerer dem som har bistått i evalueringsarbeidet, om å gjøre det samme.⁷⁶ Kontrollen viser at det er stor variasjon i hvordan prosjektlederne innhentet informasjon om habilitetsvurderinger før de krysset av for at «Habiliteten til dem som har deltatt i evalueringsarbeidet er vurdert», i protokollen. I det ovennevnte skjemaet oppgir noen prosjektledere at de kun har vurdert sin egen habilitet, eller at de legger til grunn at alle de involverte hadde gjort det samme. Noen prosjektledere oppgir også at de har fulgt Statsbyggs rutiner for habilitet uten å spesifisere disse nærmere, eller at de tok opp habilitetsspørsmål med prosjektteamet ved prosjektets eller anskaffelsens start.

13.2.3 Statsbygg har ikke arkivert habilitetsvurderinger i henhold til egne rutiner

Det går fram av Statsbyggs anskaffelsesprosedyrer at *de vurderinger som er gjort knyttet til habilitetsspørsmål skal arkiveres på anskaffelsessaken*.⁷⁷ Ifølge Statsbygg er det kun i de tilfellene hvor det er tvil om den ansattes habilitet, og hvor man konkluderer med at den ansatte likevel er habil og kan fortsette å delta i anskaffelsen, at dette skal dokumenteres. Når en ansatt anser seg selv som inhabil, vil den ansatte trekke seg fra anskaffelsen uten at dette nødvendigvis dokumenteres.⁷⁸

Statsbygg opplyser at det ikke er vanlig å dokumentere og lagre vurderinger knyttet til habilitetsspørsmål på anskaffelsessaken.⁷⁹ Dette er ikke i tråd med Statsbyggs egne rutiner. De opplyser at det i noen tilfeller ble gjort konkrete forhåndsvurderinger av enkelte ansattes habilitet knyttet til Statsbyggs leverandører. Disse ble i noen tilfeller lagret på personalmappen til den ansatte eller i arkivsystemet på eget eller egnet saksnummer.⁸⁰

13.3 I flere anskaffelser er det vanskelig å etterprøve habiliteten

Anskaffelsesloven skal bidra til at det offentlige handler med integritet, slik at allmennheten har tillit til at anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte, jf. § 1. For å sikre dette må Statsbygg sørge for at det er reell konkurranse, og at deltakerne i anskaffelsesprosessen er uten personlige interesser. Loven stiller også krav om at anskaffelsene skal være etterprøvbare, jf. § 4. Oppdragsgiver skal vedlikeholde og oppbevare uttømmende, klar og relevant dokumentasjon knyttet til undersøkelser av hendelser som gjelder integritet eller åpenhet.⁸¹

⁷⁵ Statsbygg. *Anskaffelsesprotokoll for anskaffelser mellom kr 100 000 og 1 300 000 ekskl. mva. (mal)* og *Protokoll og tilbudsinnstilling for anskaffelser over kr 1 300 000 ekskl. mva. (mal)* for 2023.

⁷⁶ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

⁷⁷ Statsbygg. Prosedyrer for gjennomføring av anskaffelser.

⁷⁸ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

⁷⁹ Ifølge Statsbygg blir dette nå gjort for anskaffelser over 1 300 000 kroner ekskl. mva. Se kapittel 13.1.3 for mer informasjon.

⁸⁰ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

⁸¹ NS-EN 17687:2022 *Offentlige anskaffelser* punkt 4.3.6.bokstav b 5.

Statsbygg skal etablere en internkontroll som er tilpasset virksomhetens risiko og vesentlighet, og påse at den fungerer på en tilfredsstillende måte.⁸² For å kunne etablere en slik internkontroll må ledelsen, når den identifiserer risikofaktorer som kan medvirke til at virksomhetens mål ikke nås, etablere korrigerende tiltak som med rimelighet kan redusere sannsynligheten for manglende måloppnåelse.⁸³

13.3.1 Et stort antall fritekstbestillinger er vanskelige å etterprøve

For å kontrollere habiliteten i anskaffelsesprosessen ba vi om å få en oversikt over kontrakter som ble inngått i perioden 1. januar 2023 til 31. mai 2024. Vi mottok først en oversikt over 490 inngåtte kontrakter i den aktuelle perioden. Statsbygg presiserte at oversikten ikke var fullstendig fordi det kunne være kontrakter som ikke ble fanget opp gjennom søk.⁸⁴ Statsbygg opplyser senere at det kommer av at de ikke har et fullstendig kontraktsadministrasjonssystem.⁸⁵

Statsbygg opplyser at det er vanskelig å legge fram informasjon om antall anskaffelser og det samlede beløpet for anskaffelsene fordi de ikke har et komplett kontraktsadministrasjonssystem. Statsbygg viser til at kontraktsverdien for anskaffelser over 100 000 kroner ekskl. mva. kommer fram i hver enkelt anskaffelsesprotokoll, og at de ikke kan framskaffe den totale summen uten å gå gjennom hver enkelt protokoll (ca. 500).⁸⁶ I vår gjennomgang av anskaffelsesprotokoller så vi imidlertid at beløpene var ført på ulike måter. Det er derfor vanskelig å summere beløpene slik at de gir et enhetlig bilde. Vi så blant annet at noen beløp var oppgitt som anslått verdi, noen var oppført med kontraktsverdi og noen som et beløpsspenn.

I slutfasen av arbeidet med revisjonen opplyser Statsbygg oss om at det er 2 211 fritekstbestillinger⁸⁷ over 100 000 kroner ekskl. mva. i undersøkelsesperioden som de ikke har orientert oss om tidligere. Fritekstbestilling er en bestilling som ikke er knyttet til en registrert avtale. I en fritestbestilling skal arkivreferansen til underliggende dokumentasjon legges inn i et fritestfelt manuelt. Det er imidlertid mulig for saksbehandleren å gjennomføre bestillingen uten å gjøre dette. Ifølge Statsbygg er dette en utfordring siden det medfører en risiko for at eksterne og interne regelverk ikke blir fulgt.^{88, 89}

1 003 av de 2 211 fritestbestillingene i perioden 1. januar 2023 til 31. mai 2024 mangler arkivreferanse til underliggende dokumentasjon. Dette betyr at det er vanskelig å etterprøve disse anskaffelsene, både generelt sett og om habiliteten er ivaretatt. Totalt utgjør anskaffelsene 255 millioner kroner.^{90, 91}

Statsbygg viser til at de vil gi opplæring for å redusere antall fritestbestillinger uten arkivreferanse. Framover vil de også legge vekt på løpende oppfølging ved hjelp av styringsparametere (KPI). Det rapporteres på omfanget av fritestbestillinger uten arkivreferanse på anskaffelsessaken fem ganger i året.⁹² Målkravet er satt til at 80 prosent skal ha arkivreferanse.⁹³

Statsbygg viser også til at de forventer en forbedring av status, blant annet med hensyn til fritestbestillinger, når de reduserer antall personer som bestiller og håndterer anskaffelser. De vil

⁸² Økonomibestemmelsene punkt 2.4 første ledd.

⁸³ Økonomibestemmelsene punkt 2.4 tredje ledd bokstav b.

⁸⁴ E-post fra Statsbygg 19. august 2024.

⁸⁵ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

⁸⁶ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 12. desember 2024.

⁸⁷ Fritekstbestilling er en bestilling som ikke er knyttet til en registrert avtale. Arkivreferanse knyttet til anskaffelsen skal registreres manuelt i bestillingen.

⁸⁸ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

⁸⁹ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 29. november 2024.

⁹⁰ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 29. november 2024.

⁹¹ Statsbygg. (2023). 2. linjekontroll på innkjøpsområdet 1 halvår 2023.

⁹² Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 12. desember 2024.

⁹³ Statsbygg. (2024). KPI-fritekstbestilling uten arkivreferanse – oktober 24.

følge opp medarbeidere som gjentatte ganger gjennomfører fritekstbestillinger uten å oppgi arkivreferanse til underliggende dokumentasjon.⁹⁴

I desember 2024 etablerte Statsbygg en styringsparameter, for å måle etterlevelse av dokumentasjon av habilitetsvurdering. Ifølge Statsbygg skal oppfølging av habilitet integreres som en del av ledelsens overvåking for overordnet styring av organisasjonen. Noe av oppfølgingen vil bli gjort gjennom andrelinjekontroller.⁹⁵

13.3.2 Statsbygg har i flere år vært klar over at det er fritekstbestillinger som er vanskelige å etterprøve

Statsbygg opplyser at de gjennomfører årlige stikkprøvekontroller på anskaffelsesområdet.⁹⁶ Hensikten med kontrollene er å avdekke feil og mangler og iverksette tiltak for å bedre etterlevelsen av regelverket om offentlige anskaffelser og interne prosedyrer. Statsbygg gjennomfører kontroller av anskaffelser som er kunngjort i Doffin/TED, fritekstbestillinger og registrerte kontrakter. I de utvalgte anskaffelsene kontrollerer de blant annet om saksbehandleren har krysset av for at det er gjort en habilitetsvurdering, i anskaffelsesprotokollen. De kontrollerer også om protokollen er godkjent i henhold til Statsbyggs fullmakter.⁹⁷

Statsbygg rapporterer om funn fra kontrollene og legger fram forslag til tiltak som kan gjennomføres for å redusere risikoen for avvik framover. De innledende kontrollresultatene blir formidlet til aktuelle avdelingsdirektører sammen med en frist for når de må levere dokumentasjon som viser at avvikene er lukket. Statsbygg har over flere år avdekket manglende sporbarhet til avtaler eller annen dokumentasjon i kontrollene av fritekstbestillinger.⁹⁸ Internrevisjonen peker også på at dette er en gjennomgående svakhet, og at det gjør det utfordrende å følge opp anskaffelsesvirksomheten.⁹⁹

I kontrollen for første halvår 2023 skriver Statsbygg at andelen fritekstbestillinger uten arkivreferanse har ligget på om lag 50 prosent i flere år. Disse bestillingene er vanskelige å kontrollere siden det ikke er oppgitt et saksnummer som viser hvor dokumentasjon er lagret.¹⁰⁰ Det vil si at det også er vanskelig å kontrollere om habiliteten er ivaretatt. Kontrollen for perioden 1. januar til 31. mai 2024 viser at andelen fritekstbestillinger uten arkivreferanse har økt til ca. 60 prosent.¹⁰¹

⁹⁴ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 12. desember 2024.

⁹⁵ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 12. desember 2024.

⁹⁶ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

⁹⁷ Statsbygg. (2023). 2. linjekontroll på innkjøpsområdet 1 halvår 2023.

⁹⁸ Statsbygg. (2023). 2. linjekontroll på innkjøpsområdet 1 halvår 2023.

⁹⁹ PwC. (2024). Internrevisjon – Sammendrag av resultater fra kontrolltesting våren 2024, vedlegg 3.

¹⁰⁰ Statsbygg. (2023). 2. linjekontroll på innkjøpsområdet 1 halvår 2023.

¹⁰¹ Presentasjon Andrelinjekontroll anskaffelser for perioden 1.1. – 31.5.2024, Statsbygg 12. desember 2024.

14 Nye tiltak i 2024

I dette kapitlet omtaler vi tiltak Statsbygg opplyser at de har iverksatt i 2024.

14.1 Statsbygg jobber med å forbedre rutiner og systemer for å sikre etterlevelse av habilitetsreglene i anskaffelsene

Statsbygg er en stor anskaffelsesvirksomhet som jobber med å forbedre systemene og rutinene for vurdering av habilitet og bruk av habilitetsverktøy. De erkjenner at rutinene knyttet til dokumentasjonen av habilitet i 2023 ikke var gode nok, og de jobber derfor med å forbedre dokumentasjonen og kontrollen.¹⁰²

Statsbygg opplyser at de har iverksatt følgende tiltak:

- *Etablering av ny anskaffelsesorganisasjon*
Statsbygg besluttet sommeren 2024 å samle ansvaret for de fleste anskaffelser i en ny anskaffelsesorganisasjon. Denne ble etablert 1. desember 2024, og det vil være en gradvis overføring av ansvaret for anskaffelser over to år.¹⁰³ Historisk har mange ansatte kunne foreta bestillinger og anskaffelser på vegne av Statsbygg, men nå blir det færre som anskaffer, og de vil være en del av et profesjonelt sentralisert anskaffelsesmiljø.¹⁰⁴ Dette er en følge av arbeidet i anskaffelsesprosjektet som ble satt i gang i 2022, som har hatt til hensikt å forenkle systemer, strukturer og prosesser for å øke kvaliteten og effektiviteten i anskaffelser.¹⁰⁵
- *Opprettelse av etterlevelsesutvalg*
Statsbygg opprettet i mars 2024 et etterlevelsesutvalg som et rådgivende organ for Statsbyggs ledelse. Etterlevelsesutvalget skal overvåke at Statsbyggs internkontrollsystem oppfyller gjeldende krav, samt foreslå og evaluere interne retningslinjer og regler.¹⁰⁶ Utvalget skal gi råd og anbefalinger om habilitet og etikk. De skal evaluere Statsbyggs etiske retningslinjer, habilitetsregler og regler om eie av aksjer. De skal også vurdere verktøy for oppfølging.¹⁰⁷ Det ble samtidig med opprettelse av etterlevelsesutvalget opprettet en ny stilling som fagansvarlig etterlevelse. Rollen er uavhengig og rapporterer direkte til etterlevelsesutvalget. Fra 1. januar 2025 oppretter Statsbygg en ny seksjon for etterlevelse, og det er ansatt en avdelingsdirektør etterlevelse og en rådgiver etterlevelse.¹⁰⁸
- *Innføring av aksjeforbud*
Etter anbefaling fra etterlevelsesutvalget har Statsbygg vedtatt nye retningslinjer for hvem som ikke kan ha eierinteresser eller ha verv i selskaper i Statsbyggs leverandørkjede.¹⁰⁹ Retningslinjene trådte i kraft 12. juni 2024.¹¹⁰ Statsbygg viser til at det ble gjort en ekstern, juridisk vurdering av hvilke stillinger som skulle få forbud mot å eie aksjer. Dette sikret at forbudet ikke ble mer inngripende enn det er grunnlag for med tanke på personers rett til å eie og handle med finansielle instrumenter.¹¹¹

Før aksjeforbudet trådte i kraft ble mulige interessekonflikter fortløpende håndtert, for eksempel hvis noen i ledelsen eller anskaffelsesteamet eide aksjer i leverandørkjeden. Statsbygg mener at de hadde et system for å sikre at ansatte som hadde relasjoner til leverandører ikke samhandlet

¹⁰² Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 12. desember 2024.

¹⁰³ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

¹⁰⁴ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 12. desember 2024.

¹⁰⁵ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 15. november 2024.

¹⁰⁶ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 4. september 2024.

¹⁰⁷ Brev fra Statsbygg til Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet om oppfølging av habilitetsspørsmål 29. februar 2024.

¹⁰⁸ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 12. desember 2024.

¹⁰⁹ Statsbyggs prinsippdokument, retningslinjer for ansattes eierinteresser og verv i leverandørkjeden og registrering i habilitetsverktøy, publisert 14. august 2024.

¹¹⁰ Statsbyggs intranett, retningslinjer for eierinteresser og verv i vår leverandørkjede, publisert 11. juni 2024.

¹¹¹ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 31. oktober 2024.

med disse. Statsbygg har likevel det siste året innsett at denne praksisen bidrar til spørsmål om mulige interessekonflikter, og at systemene og rutinene for dokumentasjon ikke var tilstrekkelig. Av hensyn til tilliten som Statsbygg trenger i samfunnet, besluttet de derfor å innføre aksjeforbud for enkelte stillingskategorier.¹¹²

- *Ny rutine for egenerklæring av habilitetsvurdering*
Statsbygg har fra 1. september 2024 innført et skjema for habilitetsvurdering ved evaluering av anskaffelser med verdi over nasjonal terskelverdi, 1 300 000 kroner ekskl. mva. Skjemaet gjelder evalueringsfasen og skal fylles ut av anskaffelsesansvarlig/prosjektleder. Det skal framgå at spørsmålet om habilitet har vært tatt opp med hver deltaker. Deltakernes navn skal registreres i skjemaet. Se også punkt 13.1.3.
- *Anskaffelse av habilitetsverktøy*
Statsbygg inngikk i desember 2024 en avtale om kjøp av et habilitetsverktøy som skal gjøre det enklere å identifisere og håndtere potensielle interessekonflikter. Habilitetsverktøyet har en modul som kan brukes for å vurdere habiliteten til deltakerne i en anskaffelse mot aktuelle leverandører (tilbydere). Modulen vil bidra til dokumentasjonen gjennom hele anskaffelsesprosessen og gi innkjøpere, som kan arbeide direkte i modulen, støtte og veiledning. Det genereres også en rapport som legges på anskaffelsessaken.¹¹³
- *Nye veiledere om habilitet i kvalitetssystemet*
Statsbygg har utarbeidet nytt veiledningsmateriell om habilitet som ble tilgjengeliggjort i løpet av høsten 2024.¹¹⁴ Veiledningsmaterialet gir eksempler på forhold som gjør at man er inhabil, eller som kan svekke tilliten til den enkeltes upartiskhet.¹¹⁵ Statsbygg har også samarbeidet med advokatfirmaet Haavind AS om å utarbeide en veiledning som omtaler habilitet i mange sammenhenger og det gis tydelige føringer på hva ansatte skal gjøre når inhabilitet oppstår.¹¹⁶

Statsbygg opplyser at de nye tiltakene skal følges opp og evalueres basert på en risikobasert tilnærming. Denne oppfølgingen vil bli en integrert del av ledelsens overvåking og bidra til den overordnede styringen av organisasjonen.¹¹⁷

¹¹² Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 12. desember 2024.

¹¹³ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 12. desember 2024.

¹¹⁴ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 4. september 2024.

¹¹⁵ Jf. Statsbyggs intranett 24. oktober 2024.

¹¹⁶ E-post fra Statsbygg 31. oktober 2024.

¹¹⁷ Verifisert referat fra intervju med Statsbygg 12. desember 2024.

15 Referanseliste

Lover og regelverk

- Anskaffelsesforskriften. (2017). *Forskrift om offentlige anskaffelser* (FOR-2016-08-12-974). Lovdata. <https://lovdata.no/forskrift/2016-08-12-974>
- Anskaffelsesloven. (2016). *Lov om offentlige anskaffelser* (LOV-2016-06-17-73). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2016-06-17-73>
- Finansdepartementet. (2003). *Bestemmelser om økonomistyring i staten*. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/vedlegg/okstyring/reglement_for_ekonomistyring_i_staten.pdf
- Finansdepartementet. (2003). *Reglement for økonomistyring i staten*. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/vedlegg/okstyring/reglement_for_ekonomistyring_i_staten.pdf
- Forvaltningsloven. (1970). *Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker* (LOV-1967-02-10). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1967-02-10>
- Forskrift om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser – FOSA. (2013). *Forskrift om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser* (FOR-2013-10-04-1185). Lovdata. <https://lovdata.no/forskrift/2013-10-04-1185>
- Kommunal – og moderniseringsdepartementet. (2017). *Etiske retningslinjer for statstjenesten*. https://www.regjeringen.no/contentassets/6febade60054700aadd61535e979198/no/pdfs/etiske_retningslinjer_rev_2017.pdf
- NOU 2019: 5. (2019). *Ny forvaltningslov: Lov om saksbehandlingen i offentlig forvaltning (forvaltningsloven)*. Justis- og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-5/id2632006/?ch=1>
- Standard Norge. (2022). *Offentlige anskaffelser - Integritet og ansvarlighet - Krav og veiledning* (NS-EN 17687:2022).
- Statsansatteloven. (2017). *Lov om statens ansatte mv.* (LOV-2017-06-16-67). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2017-06-16-67>

Styringsdokumenter

- Kommunal- og distriktsdepartementet. (2023). *Hovedinstruks for Statsbygg*. https://www.regjeringen.no/contentassets/dbae0a4004694c16abf7abfedf8cb9d6/2023_hovedinstruks-statsbygg.pdf
- Kommunal- og distriktsdepartementet. (2023). *Tildelingsbrev 2023 – Statsbygg*. https://www.regjeringen.no/contentassets/dbae0a4004694c16abf7abfedf8cb9d6/2023_tidelingsbrev-statsbygg.pdf

Rapporter

- BDO. (2020). *Relasjonskartlegging for Statsbygg*.
- BDO. (2023). *Relasjonsanalyser for Statsbygg*.
- PWC. (2024). *Internrevisjon - Sammendrag av resultater fra kontrolltesting våren 2024*.
- Statsbygg. (2023). *2. linjekontroll på innkjøpsområdet 1. halvår 2023*.
- Statsbygg. (2024). *Andrelinjekontroll anskaffelser for perioden 1.1. – 31.5.2024 til ADL 12. desember 2024*.
- Statsbygg. (2024). *Årsrapport 2023*. <https://dok.statsbygg.no/wp-content/uploads/2024/03/aarsrapport2023.pdf>

Statsbyggs interne prosedyrer og maler m.m.

- *Prinsippdokument – Retningslinjer for ansattes eierinteresser og verv i Statsbyggs leverandørkjede og registrering i habilitetsverktøy* datert 5. juni 2024.
- Statsbyggs *Anskaffelsesstrategi 2022-2026* vedtatt 17. oktober 2022 med tilhørende presentasjon av handlingsplan.
- Statsbyggs *Kontraktsveileder* versjoner gjeldende i 2023 og 2024
- Statsbyggs mal *Anskaffelsesprotokoll for anskaffelser mellom kr 100 000 og 1 300 000 ekskl. mva.*, versjoner gjeldende i 2023 og 2024
- Statsbyggs mal *Habilitetsvurdering for gjennomføring av anskaffelse* for prosjekt nytt regjeringskvartal.
- Statsbyggs mal *Habilitetsvurdering for gjennomføring av anskaffelse* godkjent 22. august 2024.
- Statsbyggs mal *Protokoll og tilbudsinnstilling (for anskaffelser over kr 1.300 000 eks. mva.)*, versjoner gjeldende i 2023 og 2024
- Statsbyggs mal for oversendelse av arbeidsavtale datert 28. oktober 2024.
- Statsbyggs prosedyre *Etisk handel i anskaffelser og byggeprosjekter* publisert 21. desember 2022 og 7. juli 2023.
- Statsbyggs prosedyre for *Gjennomføring av bestillinger i Statsbygg* publisert 12. september 2024 med versjonslogg.
- Statsbyggs prosedyre *Gjennomføring av anskaffelser mellom kr 100 000 og kr 1 300 000 ekskl. mva.* versjoner gjeldende i 2023 og 2024
- Statsbyggs prosedyre *Gjennomføring av anskaffelser mellom kr 1 300 000 ekskl. mva og EØS-terskelverdier* versjoner gjeldende i 2023 og 2024
- Statsbyggs prosedyre *Gjennomføring av anskaffelser over EØS-terskelverdi*, versjoner gjeldende i 2023 og 2024
- Statsbyggs prosedyre *Gjennomføring av anskaffelser under 100 000 ekskl. mva.* versjoner gjeldende i 2023 og 2024
- Statsbyggs toppdokument *Statsbyggs styringssystem* kladd lagret 12. september 2024.
- Statsbyggs toppdokument, *Statsbyggs styringssystem*, versjon 25 av 17. januar 2023.

Annet

- Haavind AS. (2024, 11. juni). Avtaleinngåelser Statsbygg – Habilitetsvurdering [Notat til Statsbygg].
- Skjerm bilde av spørsmål om habilitet fra skjema for medarbeidersamtaler i hhv. 2023 og 2024, oversendt av Statsbygg 31. oktober 2024
- Statsbygg Dybdeintervju (2. gangsintervju) ordinære stillinger.
- Statsbygg. (2023, 11. mai). Oppdatert risikobilde med justeringer etter ADL-behandling 11.05.2023 [Presentasjon].
- Statsbygg. (2024, 20. november). Følgeskriv dokumentforespørsel habilitetsvurderinger og protokoller alle kontrakter inngått av Statsbygg i perioden 1.1.2023 til 31.5.2024.
- Statsbygg. (2024, 29. februar). Oppfølging av habilitetsspørsmål [Brev til Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet].
- Statsbygg. (2024, 4. september). Habilitet i anskaffelser [PowerPoint-presentasjon].
- Statsbygg. (2024). KPI-fritekstbestilling uten arkivreferanse – oktober 24.
- Statsbyggs presentasjon Kurs - Habilitet i anskaffelser Statsbyggs presentasjon Anskaffelser under nasjonal terskelverdi – SÅNN GJØR VI DET I STATSBYGG. KURS FOR NYANSATTE - HØST 2023.

Vedlegg

Vedlegg 1:

Riksrevisjonens brev til statsråden i Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet

Riksrevisjonen

Vår saksbehandler

Maren Myrvold 22241067

Vår dato

19.02.2025

Deres dato

Vår referanse

2024/00553-55

Deres referanse

Utsatt offentlighet jf. rrevl (2024) § 7-4 (4)

DIGITALISERINGS- OG
FORVALTNINGSDEPARTEMENTET (DFD)
Postboks 8004 Dep
0030 OSLO

Til: statsråd Karianne Oldernes Tung

Oversendelse av Dokument 3:9 (2024–2025) Habilitet i anskaffelser i Statsbygg til Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet

Vedlagt oversendes utkast til Dokument 3:9 (2024–2025) *Habilitet i anskaffelser i Statsbygg*.

Rapporten ble forelagt Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet ved brev 14. januar 2025. Departementet har i møte 22. januar 2025 og i brev 31. januar 2025 gitt kommentarer til rapporten. Kommentarene er i hovedsak innarbeidet i dette dokumentet.

Statsråden bes redegjøre for hvordan departementet vil følge opp Riksrevisjonens merknader og anbefalinger, og eventuelt om departementet er uenig med Riksrevisjonen.

Statsrådens svar vil i sin helhet bli vedlagt dokumentet. Det bes om at svaret oversendes som pdf lagret fra Word, ikke skannet som bilde, slik at innholdet kan gjøres tilgjengelig for alle i samsvar med krav til universell utforming.

Svarfrist: 12. mars 2025

For riksrevisorkollegiet

Karl Eirik Schjøtt-Pedersen

riksrevisor

Brevet er godkjent og ekspedert digitalt.

Vedlegg:

Utkast til Dokument 3:9 (2024–2025) *Habilitet i anskaffelser i Statsbygg*

Postadresse

Postboks 6835 St Olavs plass
0130 Oslo

Kontoradresse

Storgata 16

Telefon

22 24 10 00

E-post

postmottak@riksrevisjonen.no

Nettside

www.riksrevisjonen.no

Bankkonto

7694 05 06774

Org.nr.

974760843

Vedlegg 2:

Statsrådets svar

Riksrevisjonen
Postboks 6835 St. Olavs plass
0130 OSLO

Deres ref
2024/00553-55

Vår ref
24/2662-16

Dato
12. mars 2025

Dokument 3:9 (2024-2025) Habilitet i anskaffelser i Statsbygg til Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet

Jeg viser til Riksrevisjonens brev av 19. februar 2025 med oversendelse av utkast til Dokument 3:9 (2024–2025) Habilitet i anskaffelser i Statsbygg. Riksrevisjonen ber meg om å redegjøre for hvordan departementet vil følge opp Riksrevisjonens merknader og anbefalinger, og eventuelt om departementet er uenig med Riksrevisjonen.

Riksrevisjonen har kontrollert om Statsbygg har systemer og rutiner som bidrar til å sikre at ansatte følger habilitetsreglene i anskaffelsesprosessen. Formålet med undersøkelsen er å kontrollere om Statsbygg ivaretar at anskaffelsene gjennomføres i samsvar med habilitetsreglene.

Riksrevisjonens vurdering er at det er kritikkverdig at Statsbyggs systemer og rutiner ikke ivaretar at alle anskaffelsene gjennomføres i samsvar med reglene om habilitet. Riksrevisjonen har i sin undersøkelse imidlertid ikke avdekket tilfeller av brudd på habilitetsreglene.

Anskaffelser er en stor del av Statsbyggs virksomhet. Det er derfor viktig at Statsbygg har gode systemer for å dokumentere at de som er involvert i en anskaffelse har foretatt habilitetsvurdering, og at disse rutinene etterleves. Jeg vil sørge for at departementet følger opp dette i etatsstyringsdialogen med Statsbygg. I den anledning viser jeg også til

Riksrevisjonens omtale i rapporten om at Statsbygg siden 2024 har jobbet med å forbedre rutiner og systemer på dette området.

Med hilsen

A handwritten signature in blue ink, reading "Karianne Tung". The signature is written in a cursive, flowing style.

Karianne Oldernes Tung